TIL FÆDRENES MINDE

NORSK FOLKEMUSEUM

PORTRÆTUT-
STILLING 1914

NORSK FOLKEMUSEUMS SMAASKRIFTER, NR. 3

TIL FÆDRENES MINDE

1814—1914

VED

K. V. HAMMER

NB Rana
Depotbiblioteket

NORSK FOLKEMUSEUMS FORLAG
FOR BOKHANDELEN:
CAMMERMEYERS BOGHANDEL

Videnskapsselskapets
Oldsaksamling

KRISTIANIA 1914
TRYKT HOS KIRSTE & SIEBERTH

Som bokens titel viser, er den ment at skulle være et litet bidrag til mindet om de avdøde, mest fremskudte personligheter i vort lands utvikling i de forløpne hundrede aar, likesom den kan anvendes som en veileder paa den portrætutstilling, Norsk Folkemuseum i jubilæumsaaret avholder »til fædrenes minde«.

Valget av de 88 personer, som er kommet med paa utstillingen er foretat av en komité bestaaende av følgende herrer: Rektor professor Dr. B. Morgenstierne (formand), Dr. med. F. G. Gade, professor Gerhard Gran, arkivar K. V. Hammer og museets direktør. Valget av portrætter er, hvor der overhovedet har kunnet bli tale om et valg, foretat av en komité bestaaende av følgende herrer: ekspeditionschef A. Collett, riksarkivar Kr. B. Koren, universitetsstipendiat C. W. Schnitler, direktør Jens Thiis og museets direktør.

Som sekretær for begge komiteer kar fungeret kand. økon. Eirik Hammer.

For at forebygge misforstaaelser maa der gjøres opmerksom paa, at gjengivelserne av portrætterne i boken ikke altid har kunnet foretages efter billederne, som er utstillet.

En varm tak bringer Norsk folkemuseum de herrer, som har deltat i komiteernes arbeide, og de mange, som ved velvillig at utlaane portrætter til utstillingen har ydet denne sin værdifulde støtte.

Bygdø i mai 1914. ***Hans Aall.***

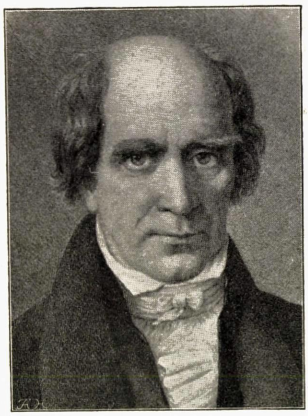

1. Jacob Aall.
Politiker, historiker. 1773—1844.

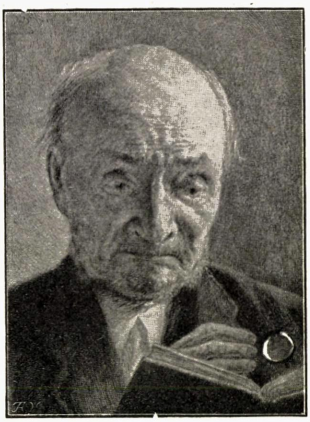

2. Ivar Aasen.
Sprogforsker, digter. 1813—1896.

(1). AALL var i ungdommen først teolog, saa naturforsker og særlig bergkyndig. Som eier av Nes jernverk organiserte han dets drift saaledes, at det blev et mønster for den hele jernverksindustri i landet. Under krigsaarene 1807—14 var han i vid omkreds sin landsdels velgjører. Som medlem av Riksforsamlingens konstitutionskomite hadde Aall betydelig indflydelse paa grundlovens utformning. Paa stortinget virket han i mange aar for landets økonomiske ophjælp. Flittig historisk og nationaløkonomisk forfatter. Hans oversættelse av »Snorre Sturlason« i 3 bind er for sin tid monumental, og hans »Erindringer som bidrag til Norges historie 1800—1815«, er et uvurderlig kildeskrift; han er paalidelig og grundig i sin fremstilling, varsom og hensynsfuld i sine domme.

(2). AASEN var bondegut fra Søndmør. Slet sig frem som lærer. Kunde omsider faa utgit »Det norske folkesprogs grammatik« (1848) og »Ordbog over det norske folkesprog« (1850), de to grundlæggende hovedverker, som blev utgangspunktet for den norske maalbevægelse. Aasens program var at skape en fællesform av norske dialekter, ført tilbake til disses ældre, hel-norske form. Fortræffelig kommer den til sin ret i Aasens egne digteriske arbeider. Aasen er landsmaalets skaper.

(3). ABEL aabenbaret sit matematiske geni allerede som skolegut, og han var neppe voksen, før han tumlet med de sværeste opgaver. Abel begyndte et storartet nyrydningsarbeid, som efterhaanden betydelig utvidet den matematiske videnskabs grænser. 1825 til 1827 reiste han i utlandet og blev av de største matematikere mottat som den første blandt likemænd. I hans sidste par leveaar utfoldedes hans geni med overvældende magt. Knækket av sygdom ydet han med hastende

3. Nils Henrik Abel.
Banebrytende matematiker. 1802—1829.

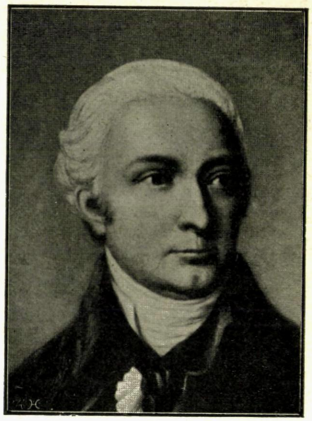

4. Carsten Tank Anker.
Statsmand, Eidsvolds eier. 1747—1824.

arbeidsiver stof for menneskealdres granskning. Enkel, fordringsløs og elskelig i omgang var Abel en av alle tiders største opdagere og banebrytere i sin videnskap.

(4). CARSTEN ANKER var oprindelig forretningsmand men indtraadte 1774 i dansk-norsk statstjeneste, og beklædte efterhaanden mange høie stillinger. 1811 trak han sig tilbake fra sine embeder og bosatte sig paa sit herresæde Eidsvold, som han længe hadde eiet. Ved venskapsbaand nøie knyttet til prins Christian Fredrik var han en av hovedmændene i de forhandlinger som førtes om Norges og Danmarks adskillelse. Anker hadde megen andel i at det merkelige saakaldte »Notabelmøte« kom istand paa Eidsvold 15. februar 1814. Kort efter reiste han til England for at virke for Norges og Christian Fredriks sak uten dog trods al dygtighet at kunne gjennemføre sin opgave.

(5). ASBJØRNSEN var egentlig mediciner men slog sig under sine vandringer utover i bygderne — liksom ungdomsvennen Jørgen Moe — paa at samle eventyr og folkesagn. Det var et fuldstændig nyt omraade, hvor rike skatte for forskning laa upaaagtet. Med utgivelsen av Asbjørnsens og Moes »Norske Folkeeventyr« (1842, anden økede samling med Moe's indledning 1852) »brøt for første gang vor nations aand og lynne i sin fulde egenartethet ind i vort aandsliv, netop slik som det var følt og formet av folket selv« (Moltke Moe). Et hovedverk i norsk literatur er ogsaa Asbjørnsens »Norske huldreeventyr og folkesagn« (2 bd., 1845—48), hvor fortællingerne er indrammet i dramatisk livlige skildringer av norsk natur og av folkelige med humor og lune tegnede typer. Ved sin egte norske sprogtone og stil blev Asbjørnsen en banebryter for norsk riksmaal.

5. Peter Christen Asbjørnsen.
Eventyrfortæller. 1812—1885.

6. Thorkel Halvorsen Aschehoug.
Socialøkonom, retslærd. 1829—1909.

(6). ASCHEHOUG var allerede i sin ungdom Norges første betydelige socialøkonom. Som saadan staar han hittil uopnaadd ved sit store hovedverk »Socialøkonomik«, det fuldmodne resultat av et langt arbeidslivs forskninger utgit i hans livs aften (1902—1908). Som retskyndig har Aschehoug (professor 1862) fremtrædende betydning ved sit andet hovedverk »Norges nuværende statsforfatning« (1874—1881), som gir den mest omfangsrike og grundige fremstilling av vor dengang gjældende statsret. 1868—82 sat han i stortinget som repræsentant for Kristiania og en av høires ledende politikere.

(7). H. BERG blev 1854 hovedeier i interessentskapet »Kristiania Glasmagasin«, som under hans fremsynte og initiativrike ledelse utviklet sig til at bli et meget betydelig og fortræffelig organisert industrielt og kommercielt foretagende. Firmaet fik efterhaanden samlet omtrent alle de gamle norske glasverker paa sin haand, gav dem moderne tekniske utstyr og bragte deres produktion op i et omfang tilstrækkelig ikke blot for landets behov av de fleste glasvarer men ogsaa til en ganske betydelig utførsel.

(8). C.W. BERGH naadde paa sin militære løpebane til major i ingeniørbrigaden. Hans fortjenester av fædrelandet laa imidlertid ikke nærmest paa dette omraade. Han var 1852 kommet ind i det offentlige veivæsen. Her kunde han utfolde sine rike evner og var manden paa den rette plads. Da veidirektoriatet blev oprettet 1864 var han selvskreven til at overta dette nye embede. Hans virksomhet i denne stilling blev epokegjørende. Forældede tekniske metoder, mangelen paa administrativ oversigt og sammenhængende plan blev avløst av fasthet og system i utviklingen av landets veivæsen. Denne utvikling er senere blit fortsat i alt væsentlig efter de

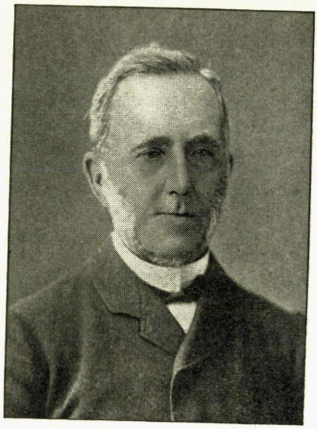

7. Harald Berg.
Industriel foregangsmand 1823—1895.

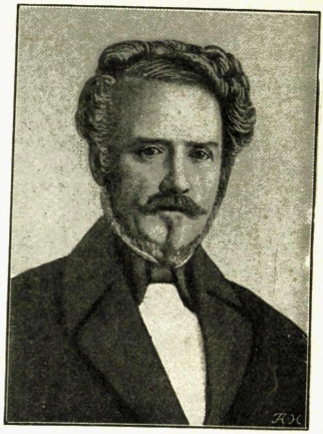

8. Christian Wilhelm Bergh.
Officer, veibygger. 1814—1873.

linjer, han med sjelden initiativrik dygtighet trak op. Ogsaa i de i hans tid paabegyndte jernbaneundersøkelser nedla han et grundlæggende og fremsynt arbeid.

(9). J. D. BEHRENS stiftet 1845 »Den norske Studentersangforening« og grundla derved mandssangen i vort land. Indgripende og reformatorisk virksomhet ogsaa paa skolesangens og kirkesangens omraade. En energisk impulsiv og samtidig lyrisk stemningsbevæget personlighet øvet han sterk indflydelse paa de mange slegtled av Norges ungdom, han hadde under sin taktstok.

(10). BJØRNSON var mer end Norges nationale skald. Han var gjennem en lang menneskealder dets selvfølgelige høvding, husbond paa mor Norges gaard: den ledende og den retledende, den myndige og den formynderiske, den revsende og den trøstende, den nedbrytende og den opdragende, den som var med i alt og overalt, og hvis medvirkning blev ydet, i smaat som i stort, ogsaa naar den ikke blev søkt. Slik var han: en kjæmpe i kræfter som av instinkt. Han elsket kampen, og hans liv blev ført i kamp. Men han stod hver morgen op like karsk. Intet bet paa ham. Han behøvet aldrig erkjende sig overvunden. Dem han slos med tilgav han gjerne. Efter opbrusningen kom mildheten. Hans liv beviste sandheten av hans ord: »Jeg kjæmper helt foruden had, det, som jeg elsker, gjør mig glad, skjønt varm og vred tillige«. Derfor blev summen av hans livsførsel harmoni, saa oprevet og splittet i motsætninger den i øieblikket kunde synes. For Bjørnson var det ikke nok at være digter, endog en stor digter. Hans handlekraft, hans altid vaakne, ofte revolutionære reformtrang, næret av hans dype samfundsfølelse, drev ham til ogsaa at bli politiker. »Han var saameget bedre politiker, fordi

9. Johan Didrik Behrens.
Sanglærer. 1820–1890.

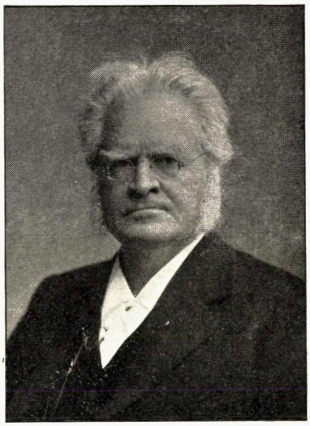

10. Bjørnstjerne Bjørnson.
1832—1910.

han tillike var digter, og saameget bedre digter, fordi han tillike var politiker« (Sars). De varigste værdier skjænket dog Bjørnson sit folk i den lange række av mesterverker, som skapt av hans fantasi altid forkynder hans hjertelag, altid bærer vidnesbyrd om hans dype og sunde livsvisdom.

(11). BOECK fik verdensry først ved — sammen med D. C. Danielssen — 1847 at utgi et stort verk om spedalskheten (fransk utgave 1848). Senere befæstet og øket han sin berømmelse ved et for sin tid fortræffelig arbeide om syfilis, utgit paa statens bekostning paa fransk 1862 og i norsk utgave 1875. Ved den i dette verk foreslaaede behandlingsmaate for de veneriske sygdomme stiftet han skole baade hjemme og i utlandet. Fra 1851 indtil sin død var Boeck professor i hudsygdomme ved Kristiania universitet.

(12). BROCH blev 1858 professor i matematik. Mangesidig praktisk og forretningsdygtig deltok han i en mængde offentlige og private hverv, ikke mindst i lovkommissioner. Fremfor nogen enkelt forberedte han i 1870-aarene Norges overgang til vort nuværende myntsystem. Han var stortingsmand 1862—69 og statsraad 1869–72. Fra 1879 var han bestyrer av det internationale videnskabelige bureau for maal og vegt i Sèvres. Ved sine statistisk-økonomiske arbeider paa fransk gjorde han Norges land og folk kjendt i utlandet.

(13). JOH.S BRUN debuterte 1850 paa det norske teater i Bergen. 1857 gik han til Kristiania teater, hvor han virket til sin død. Han er den største skuespiller, Norge har frembragt. Hans spil utmerket sig ved en uforlignelig komisk festivitas. Hos ham var det festlig sprudlende humor forenet med en dyp, ofte rørende følelsesfuldhet, som kunde bringe tilskuerne »til at graate og le paa en gang«. Skjønt han var en genialt

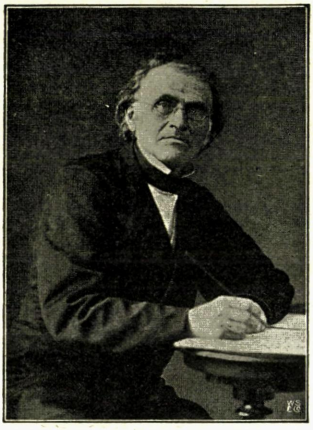

11. Carl Wilhelm Boeck.
Læge, professor i medicin. 1808—1875.

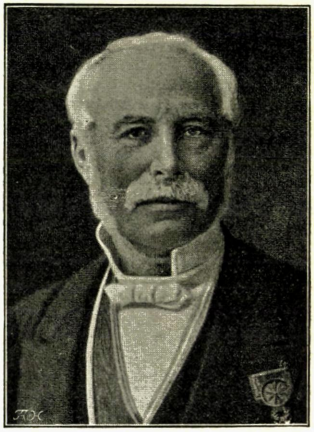

12. Ole Jacob Broch.
Matematiker, politiker. 1818—1889.

opfindsom improvisator, utarbeidet han sine roller med den største omhu og fastholdt skikkelsen, hvor ofte han end gjengav den. At se ham var mangen gang en uforglemmelig oplevelse.

(14). JOH. N. BRUN, som 1774 blev prest og 1804 biskop i Bergen, var en livfuld, myndig, bredt tilskaaren personlighet. Baade som rettroende, nidkjær geistlig og som patriot, borger og digter øvet han stor indflydelse. Hans fædrelandsbegeistring fandt lødige uttryk i naturfriske, ofte ildfulde sange, blandt hvilke den mest kjendte er vor første nationalsang, den efter tidens skik patetisk svulmende »For Norge, kjæmpers fødeland«. Bruns tragedie »Zarine« (1771), en efterligning av datidens forskruede franske drama, har betydning som foranledning til retningens udødelige parodi i Wessels »Kjærlighet uden strømper«.

(15). S. BUGGE er Norges største sprogforsker. Norges gamle sprog og kultur var hans første kjærlighet og forblev altid hans hovedfag, men ved siden av stadig at utdype sine studier paa dette omraade, blev han efterhaanden Norges lærdeste og mest berømte forsker ogsaa paa den sammenlignende sprogvidenskaps omraade. Hans evne til at tilegne sig og gjennemforske selv de fjerneste og vanskeligste sprog var overordentlig. Fra 1866 var han professor. Bugge var runetydningens ypperste repræsentant i Norge. Epokegjørende blev hans geniale »Studier over de nordiske gude- og heltesagn« (1881—89). Bugge var en ridderlig, harmonisk, høist elskelig personlighet, som med sandhet kunde si om sig selv, at han altid hadde »arbeidet først og fremst med tanken paa mit elskede fædreland«.

(16). OLE BULL var allerede i 30 aars alderen verdensberømt som genial, blændende fuldkommen violinspiller. Hans konsertreiser

13. Johannes Finne Brun.
Skuespiller. 1832—1890.

14. Johan Nordahl Brun.
Digter, biskop. 1745—1816.

gjennem Europa og Amerika i 1840-aarene og senere var triumftog indtil da uten sidestykke. I sin kunst var og blev Bull livet gjennem en romantiker, en lyrisk, temperamentfuld sværmer, altid begeistret og impulsiv, rastløs og urolig, i mange av sine foretagender naiv som et barn. For at gi scenekunsten et hjem i Norge grundla han 1850 Bergens nationale scene. Han var ogsaa levende optat av samtidens politisk-radikale og sociale ideer. Med Ole Bull brøt den nationale tone seierrig frem i norsk musik.

(17). CAPPELEN, elev av Hans Gude, var en typisk romantiker, stilfærdig og indadvendt, en sværmerisk naturtilbeder, en poet i sin fint avstemte kunst. »Ingen av de norske romantikere i malerkunsten har eiet et rikere og mere personlig præget talent end han. Ingen har heller været nærmere ved at bli en europæisk berømt maler« (J. Thiis). Et yndlingsmotiv der føiet sig godt for hans tungsind var øde, dystert stemningsfulde skoglandskaper. Han følte sig som hjemme i Telemarkens vidtstrakte skogtrakter. Hans kunstnerbane lovet det største, men den blev brat avbrutt; efter seks aars stadig stigende utvikling i voksende ry knækket han sammen.

(18). »Skjøn som Balder, veltalende som Brage« og dertil velvillig, taktfuld, høit kultiveret og avballanceret var CHRISTIAN FREDRIK en i sjelden grad vindende personlighet. Da han 1813 kom til Norge, vandt han snart høi og lav for sig. Selv initiativrik og raadsnar var han klok nok til at rette sig efter gode mænds raad. Det hadde været hans hensigt at bestige Norges trone i kraft av sin arveret efter »kongeloven«; han avstod derfra for frivillig at underkaste sig det norske folks suverænitet og motta kongeværdigheten av dets haand. Som

15. Elseus Sophus Bugge.
Sprogforsker. 1833—1907.

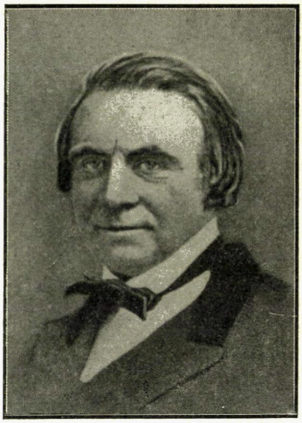

16. Ole Bornemann Bull.
En violinens stormand. 1810—1880.

regent, og efter 17. mai som konge, la han med stor omsigt og administrativ forretningsdygtighet grundvolden til det nye rikes organisation indad og hævdet med diplomatisk talent dets stilling utad. Han gjorde Norge uvurderlige tjenester under vanskelige forholde. Han samlet dets folk i det avgjørende øieblik, og han bidrog væsentlig til at landet blev anerkjendt som et selvstændig rike, da det gik ind i den nye union.

(19). CHRISTIE valgtes 1814 som Bergens første repræsentant paa Riksforsamlingen, hvis sekretær han var. Som det første overordentlige stortings præsident og medlem av forhandlingskomiteen om oprettelsen av unionen med Sverige ledet han med glimrende dygtighet forhandlingerne med Karl Johan og svenskerne. Selv stemte han efter uttrykkelig mandat fra sine vælgere mot foreningen. Først og fremst ved Christies fasthet, klokskap og takt lykkedes det i alt væsentlig at opretholde grundloven av 17. mai. I erkjendelsen herav skjænket stortinget ham til tak en æresgave. Som stortingspræsident 1815 og 1818 bidrog han mer end nogen anden til at grundlægge en fast konstitutionel praksis. Det skyldtes fremfor nogen Christie, at Bergens museum oprettedes 1825.

(20). Wergelands straalende søster var hans jevnbyrdige i følelsernes styrke og i tankens mot. Hendes store hovedverk »Amtmandens døtre« (som utkom anonymt 1855) slog samtiden med forundring og forfærdelse: aldrig var dristigere oprørstoner hørt i norsk literatur. Her kom for første gang en stor social roman, som underkastet det konventionelle egteskab, det borgerlige livs grundpille, en nærgaaende og skaanselløs kritik. Og dette skrevet av en kvinde, en dame av det bedste selskap! — ti hendes navn var, selvfølgelig i de smaa forhold,

17. Herman August Cappelen.
Landskapsmaler. 1827—1852.

18. Christian Fredrik.
Norges konge sommeren 1814.
1786—1848.

snart paa alles læber. Verket er en epokegjørende bedrift. Med et slag var CAMILLA COLLETT kvindefrigjørelsens ledende kraft, dens forsyn og vogter. Og ut fra en stridbar, retfærdkrævende, av brændende indignation næret moralsk idealisme, rettet hun angrep efter angrep paa det bestaaende samfund og dets hykleri. Hendes sædelige oprørthet fandt etsende, ofte de mest veltalende uttryk. Ved sin tankedybde, sine store maal og sin fornemme stilkunst er Camilla Collett den norske literaturs største kvindelige forfatter.

(21). DAHL slet sig gjennèm som malersvend i sin fødeby Bergen, før han 1811 fik anledning til at lære, hvad kunst er. Under studier ved akademiet i Kjøbenhavn blev hans malerøie aapnet og hans natursans fremelsket. Engang vakt utfoldet hans geni ørnevinger. I forholdenes medfør blev han knyttet til utlandet, men han reiste ofte i fædrelandet, tok levende del i dets kunst- og kulturliv og vedblev stadig at tolke og forherlige Norges natur. »Det er ikke formeget sagt, at Dahl har malerisk opdaget det norske landskap« (J. Thiis). Skjønt Vestlandet indtar den bredeste plads i hans Norgesskildring, har han »kanske allikevel naadd det høieste i skildringen av høifjeld og vidde«. I sin kunst kom han naturen stedse nærmere, tolker den stadig mer intimt, sanddru og aandfuldt.

(22). DANIELSSEN begyndte 1839 i St. Jørgens hospital i Bergen at studere spedalskheten. Sine undersøkelser fortsatte han senere sammen med C. W. Boeck (se denne). Resultatet av deres samarbeide blev det store, epokegjørende verk »Om spedalskhet«, som utkom 1847 paa norsk og 1848 paa fransk, og som gjorde deres navne verdensberømte. Danielssen var en for alle kulturbestræbelser varmt interes-

19. Wilhelm Frimann Koren Christie.
Statsmand. 1788—1849.

20. Camilla Collett.
Forkjæmper for kvindens frigjørelse. 1813—1895.

seret personlighet. Ved sin inspirerende og ansporende virksomhet indtok han en ledende stilling i sin fødeby Bergen, hvis stortingsrepræsentant han ogsaa en aarrække var.

(23). B. DUNKER blev høiesteretsadvokat 1841 og fik snart ry som landets ypperste taler for skranken. Man beundret hans slepne formfuldenthet, hans indtrængende, av indignation baarne patos, hans i muntre sarkasmer lekende vidd, der ofte kunde tillate sig en likefrem forbløffende fripostighet, like meget som hans juridiske skarpsindighet. Som advokat var han en trofast, aldrig maalbunden forsvarer, en frygtet og respektert motstander. Under statholderstriden optraadte han med en række politiske »Flyveblade«, som vakte stor opsigt. De heri utkastede tanker utdypet han senere (1866—68) i et større arbeide »Om revision av forenings-akten mellem Sverige og Norge«, som gav det vægtigste norsk-nationale indlæg mot de unionelle samrøringstendenser, som dengang gjorde sig sterkt gjældende paa begge sider av Kjølen.

(24). FALSEN er »grundlovens far«, idet han 1814 sammen med lektor Adler (1784—1852) utarbeidet det forslag til en forfatning, som var det vigtigste forarbeide til grundloven av 17. mai. Falsen blev Christian Fredriks trofaste medhjælper og var den anerkjendte fører for selvstændighetspartiet paa Eidsvold. I de avgjørende dage 9. til 16. mai var han riksforsamlingens præsident. Medlem av statsraadet under forhandlingerne om foreningen med Sverige, stillet han sig avvisende likeoverfor konventionen til Moss og trak sig, da denne kom istand skuffet og harmfuld ut av det politiske liv. Fra aug. 1814 amtmand i Nordre Bergenhus, repræsenterte han dette

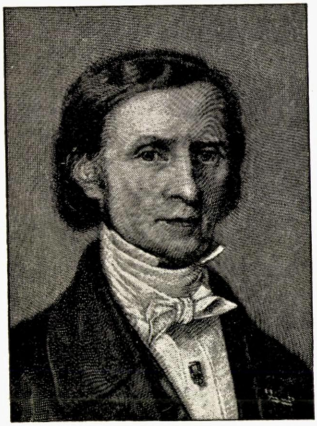

21. Johan Christian Dahl.
»Vor nationale malerkunsts fader«.
1788—1857.

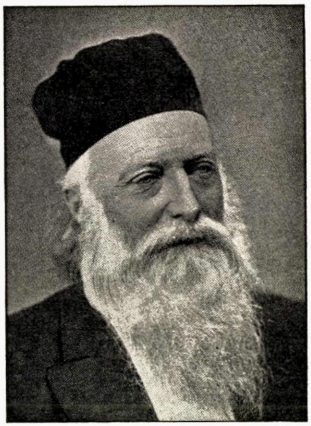

22. Daniel Cornelius Danielssen.
Læge, naturforsker. 1815—1894.

amt paa stortinget 1815—16, Bergen i 1821, da han atter var sterkt i forgrunden; under motstand fik han her godtat den av ham foreslaaede ordning av det financielle opgjør med Danmark. Skrev bl. a. en i sin tid høit vurderet »Norges Historie« (indt. 1319).

(25). FEARNLEY blev J. C. Dahls mest begavede og mest høitstræbende elev; han fortsætter mesterens kunst og utvikler den selvstændig videre, dog mer idealiserende end den sterkt naturalistiske forgjænger. Fearnley var nærmest romantiker. Urolig og omflakkende søkte han at skape en idealkunst, »hvori monumental linjeskjønhet og romantisk følelse smeltet sammen til en rikere harmoni end samtidens kunst ellers kjendte« (J. Thiis). Han blev revet bort midt i sin rikeste utvikling.

(26). J. FEYER anla 1847 i sin fødeby Ekersund en liten fabrik til fremstilling av stentøi. Han hadde imidlertid høiere maal. Faa aar efter omdannet han sin fabrik for tilvirkning av fajance og blev derved grundlægger av en ny industri og sin bys velgjører. Selv arbeidet han under store vanskeligheter. Hans billedstøtte, modellert av Jo Visdal, blev reist 1906.

(27). FOYN var en rask og fremdjerv sjømand fra Tønsberg. 1844 tok han op til Jan Mayen; han hadde tænkt sig, at her maatte være meget sæl at faa, og han fandt muligheter, som var værd forsøk. Med sine ekspeditioner de følgende aar aapnet han en nv næring for landet. Senere gik han i spidsen ogsaa med hvalfangsten. 1863 sendte han ut sit første dampskib utrustet for denne fangst; ved sine opfindelser, bl. a. av en harpun til utskytning fra kanon, gjorde han denne bedrift langt lettere og mer indbringende. Det var Foyn som 1894—95 bekostet »Antarctic«-ekspeditionen til Syd-

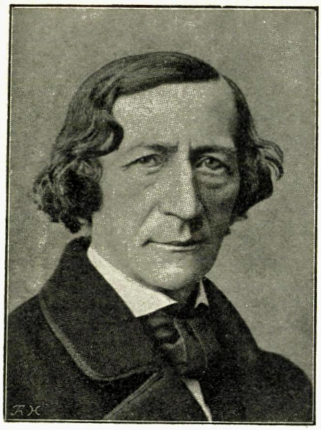

23. Bernhard Dunker.
Advokat, politisk forfatter. 1809—1870.

24. Christian Magnus Falsen.
Statsmand, historiker. 1782—1830.

ishavet for at undersøke hvalforholdene der. Størsteparten av sin formue skjænket han til veldædige formaal.

(28). B. GETZ var ikke mer end 26 aar gammel, da han blev utnævnt til professor. Allerede fra første færd av stod der ry av hans gjennemtrængende juridiske skarpsindighet og sjeldne lærdom. Hans hovedfag var strafferet, og 1889 blev han riksadvokat. En væsentlig del av sin vældige arbeidskraft viet Getz til arbeidet med at skaffe landet nye og gode love, overveiende paa strafferettens og procesrettens omraade. Saa langt fra tynget av sin viden forstod han med aldrig svigtende sikkerhet at ta sigte paa det praktiske livs krav. Norges nye straffelov av 1902 skyldes overveiende Getz, og det er ham som har paatrykt den dens moderne karakter. Han ansaaes som en av samtidens ypperste kriminalister.

(29). Det var Ole Bull som vakte GRIEG til musiken. Men det blev i samarbeide og samfølelse med ungdomsvennen Rikard Nordraak at han fandt vei til det i aand og tanke og uttryk nationale, som blev grundlaget for hans tonekunst. Grieg gik fra seier til seier hele livet gjennem, altid med voksende ry verden over. Betegnende for hvor han stod høit i samtidens bevidsthet er det, at han som en utsøkt hædersbevisning blev æresdoktor i Cambridge. Hans talrike verker spilles og synges nu verden over. »Grieg staar ubestridt«, skriver V. H. Siewers, »som Norges største komponist, ikke mindst fordi de norske særtræk hos ham har faat sine skjønneste og mest slaaende uttryk. Han staar i tonekunsten som Bjørnson og Ibsen i digtekunsten og samtidig som en av de fornemste bærere av hele den nordiske romantik i det 19. aarhundrede. Hvad Nordraak og Kjerulf paabegyndte, fuldendte

25. Thomas Fearnley.
Landskapsmaler. 1802—1842.

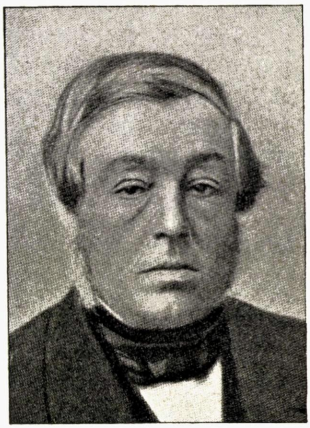

26. Johan Fredrik Feyer.
Fajance-industriens grundlægger.
1821—1880.

Grieg sikkert og maalbevidst, idet han ikke alene direkte benyttet den norske folkemusik enten som motiv eller til bearbeidelse, men væsentlig fordi han i sin person optok folkemusikens raceeiendommeligheter og gav dem nye træffende personlige uttryk i tone, rytme og klang. Netop fordi det nationale var uadskillelig sammenvokset med hans hele personlighet, blev hans kunst ogsaa universel, saa den har kunnet vinde forstaaelse og anerkjendelse over hele den musikalske verden«.

(30). Endnu bare 17 aar gammel debuterte AGATHE BACKER i Kristiania som konsertspiller og vakte stor opsigt. Man fastslog allerede hos den unge pike det dype musikalske temperament, det intelligent klare og samtidig poetisk uttryksfulde foredrag og den høit utviklede teknik, som maa forenes som forutsætninger for den store tonekunst. Hendes spil bevarte stedse den kvindelige ynde og sarte finhet, som fra første færd av hadde præget det. 1875 egtet hun sanginstruktør O. A. Grøndahl. Hendes 70 hefter kompositioner, mest for piano solo, utmerker sig ved sin melodiske sødme og sin fantasifulde lyrik.

(31). GUDE begyndte som avgjort romantiker i den manér, som var den herskende i Düsseldorf omkring forrige aarh.s midte. Her blev han 1852 akademiprofessor. Men inden ti aar var gaat var han færdig med »Düsseldorferflinkheten og alle dens indrømmelser til slet smak«. Gude brøt op paa det uvisse og bosatte sig 1862 i Wales. »Fra dette øieblik daterer sig Gudes kunstneriske fremskridtsvilje og hans relative delagtighet i den nyere kunstbevægelses omsving fra romantik og atelierfabrikation til realisme og friluftsmaleri«(Thiis). Hermed blev hans kunst ogsaa lysere, lettere,

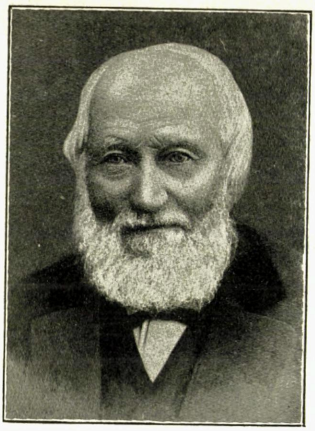

27. Svend Foyn.
Sæl- og hvalfangstens grundlægger.
1809—1894.

28. Bernhard Getz.
Retslærd, lovskriver. 1850—1901.

finere. Dens omraade er meget vidtstrakt; det rummer landskaper og marinebilleder saa godt som av enhver karakter, men altid opfattet og gjengit med den sundhet, elskværdighet og optimistiske troværdighet, som var de fremtrædende egenskaper ved hans personlighet.

(32). LAURA SVENDSEN debuterte paa Kristiania teater 1850 og var for resten av sit liv knyttet til dette teater, naar undtas de par sæsoner i begyndelsen av 1870-erne, da hun fulgte Bjørnstjerne Bjørnson til »Møllergatens teater«. 1864 blev hun gift med den udmerkede skuespiller Sigvart Gundersen (1842—1904). Fru Gundersen hørte til den norske scenekunsts grundlæggende kræfter. Hun var sin tids største norske skuespillerinde i dramaet og det alvorlige skuespil. Hendes fremstilling var baaret av høi, ædel patos, dyp lidenskap og varm følelse; den var i sine virkemidler storlinjet og magtfuld. Naar hun viste sig, fyldte hun scenen. Fra det romantiske drama gik hun med genial tilegnelsesevne over i en hel række karakterroller i Ibsens og Bjørnsons moderne skuespil. Hendes stemme og sprogbehandling er den skjønneste, som er hørt paa nogen norsk scene.

(33). K. HALS grundla 1847 sammen med en bror en pianofabrik, som snart blev landskjendt for sine udmerkede instrumenter. Men Hals var ikke bare en foregangsmand i sit fag. Utviklingen av landets haandverk og industri laa ham paa hjerte, og at løfte og verne om disse næringer blev hans livs store opgave. Et snes aar igjennem var han formand i den norske haandverks- og industriforening og ogsaa ellers i mange forhold sin stands altid nidkjære tillidsmand. Det praktiske arbeidsliv og mid-

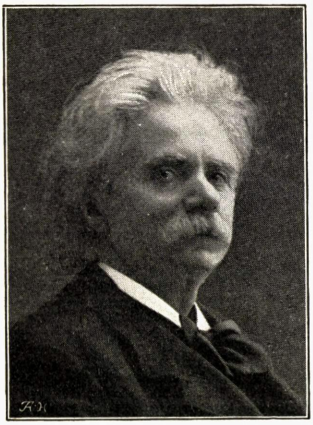

29. Edvard Grieg.
Norges største tonedigter. 1843—1907.

30. Agathe Grøndahl, født Backer.
Pianistinde, komponistinde. 1847—1907.

delstandens interesser hadde i ham en altid trofast forkjæmper.

(34). ARMAUER HANSEN blev 1868 læge ved de spedalske sykehuse i sin fødeby Bergen. Fra det øieblik blev studiet av lepraen og kampen mot denne sykdom hans store livsopgave. Ved maalbevidst utrættelig arbeide lykkedes det ham at opdage sykdommens smittestof, den specifike leprabacille. Herved la han grundvolden for den moderne forstaaelse av spedalskhetens natur. Og mer end det. Han gav anvisning paa nye veie for med held at forebygge den og trænge den tilbake. Dette grundlæggende arbeid gjorde Armauer Hansen til et verdensberømt navn. Under den internationale leprakongres i Bergen 1909 blev han av lægevidenskabelige autoriteter fra alle lande hyldet som en av menneskehetens store velgjørere. Han var en merkelig aandslivlig personlighet med vidtomspændende videnskabelige og praktiske interesser. Altid søkte han at gi impulser, oplyse, spre kundskap, altid at utdype forstaaelsen av naturens og livets love, slik han opfattet dem.

(35). HANSTEEN knyttedes 1814 til det nyoprettede universitet i Kristiania, hvor han 1816—61 var professor i astronomi og anvendt matematik, hvorhos han forøvrig hadde mange ledende hverv og gjøremaal. Han grundla 1832 det astronomiske observatorium. Hansteen opstillet læren om jordens 4 magnetiske poler og paaviste tilværelsen av den anden magnetiske pol i Sibirien, som han i videnskabelige øiemed bereiste 1828—30. Sine populære »Reiseerindringer« utgav han 1859, reisens videnskabelige resultater i et stort, grundlæggende verk paa tysk 1863. Hansteen var en av sin tids betydeligste naturforskere, og hans arbeider over jordmagnetismen, nordlys og meteorologi blev epokegjørende.

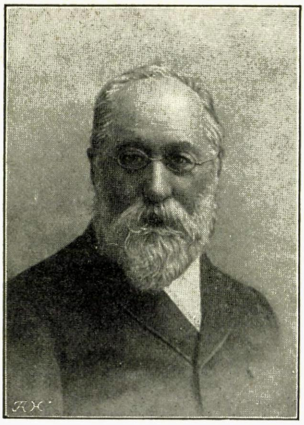

31. Hans Gude.
Landskaps- og sjømaler. 1825—1903.

32. Laura Sofie Coucheron Gundersen, født *Svendsen.*
Skuespillerinde. 1833—1898.

(36). HAUGE følte i 25 aars alder kald til at »bekjende herrens navn for menneskene og formane dem til at omvende sig«. Snart utvidet han denne forkyndervirksomhet til det hele land, og i løpet av syv aar gjennemvandret han Norge paa kryss og tvers, samtidig som han utfoldet et omfattende forfatterskap av bøker, opbyggelige smaaskrifter og hyrdebreve. Tallet paa hans tilhængere vokste raskt. Den vækkelse som fulgte i hans spor vakte geistlighetens bekymrede misbilligelse. 1804 blev han arresteret og stillet for en kgl. kommission, som skulde undersøke hans forhold til kirkens lære. I ni aar holdt man ham indesperret. Han tænkte ikke paa at danne nogen sekt. Hans maal var at grundlægge et aandelig broderskap styret av »ældste« og med forkyndelse i smaa vennesamfund av de dertil bedst skikkede, ogsaa kvinder. Hauge blev en fornyer av det folkelige religiøse liv i landet, og vinskibelighet og ædruelighet blomstret i hans fotspor.

(37). HEFTYE blev 1851 chef for det av hans bestefar 1818 grundlagte firma Tho. Joh. Heftye & Søn. Heftye var en indsigtsfuld, virkelysten og initiativrik finansmand, som oparbeidet sin forretning til at bli landets største bankierhus. Ingen i samtiden maalte sig med ham i kjendskap til landets økonomiske forhold og utviklingsmuligheter, og han var den ledende mand i penge-, bank- og finansvæsen. Sin sakkundskap la han frem i bidrag til dagspressen og i særskilte skrifter. Heftye var med at grundlægge den Norske turistforening (1868) og stod som dennes formand i atten aar. Sine eiendomme Frognersæteren og Sarabraaten la han aapne for Kristianias befolkning. Hovedstadens sportdyrkende ungdom reiste ham

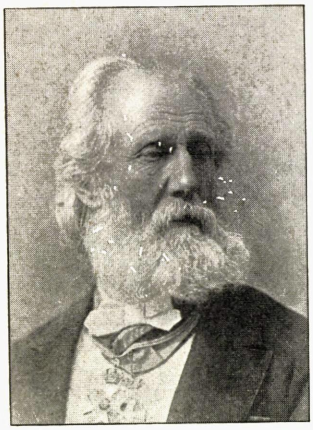

33. Karl Hals.
Pianofabrikant, haandverkets talsmand. 1822—1898.

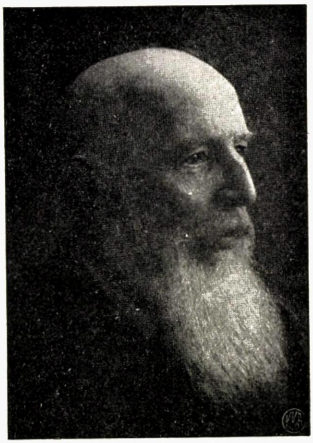

34. Gerhard Henrik Armauer Hansen.
Læge, naturforsker. 1841—1912.

1888 en bauta i Frognersæterskogen.

(38). D. HEGERMANN var dansk officer, da han 1780 blev ansat ved »den matematiske skole«, som krigsskolen i Kristiania dengang het. Senere blev han denne skoles »kommandør« og omorganiserte den i tidens medfør, saa det blev en virkelig officersskole. Med stor hæder deltok Hegermann i felttogene 1808 og 1814. Som oberst i spidsen for Oplandske infanteriregiment hadde han sit livs store dag i træfningen ved Langenes 9. august 1814. Hegermann var sit regiments repræsentant i riksforsamlingen, hvor han hørte til Christian Fredriks kraftigste støtter. 1814—17 var han statsraad og hærens øverstbefalende.

(39). HIELM vendte hjem fra Danmark 1814 som høiesteretsadvokat, var et par aar docent ved universitetet, senere statsrevisor og regjeringsadvokat. 1830—37 og 1842 var han stortingsmand fra Smaalenene. Paa stortinget viste han sig som en slagfærdig debattant og blev »oppositionens ypperste kraft ved sine liberale, efter tidens forhold nærmest revolterende grundsætninger, sit glødende fædrelandssind og sin glimrende dialektiske begavelse«. Allerede 1830 hævdet han Norges ret til fuld likestillethet i unionen med eget norsk utenriksstyre og konsulatvæsen som program. Hielms tankeklare utredning herom blev utgangspunktet for de følgende 75 aars unionsstridigheter. Hans forslag førte til flagets »frigivelse« 1838: »Han var for Norge Hielm og Spjud, — tilsidst han friede flaget ud« (Wergeland).

(40). Ingen norsk forfatter, end ikke Bjørnson, har som IBSEN, endnu mens han levet, formaadd at sætte sindet ibrand hos mennesker med de forskjelligste forutsætninger og hele verden over

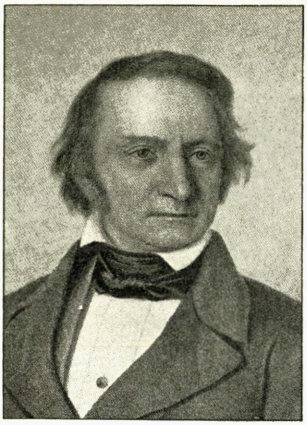

35. Christopher Hansteen.
Naturforsker. 1784—1873.

36. Hans Nielsen Hauge.
Religiøs forkynder. 1771—1824.

uanset race, sprog, religion, livsopfatning, kultur. I sine moderne psykologiske dramaer skildrer han menneskets væsen med alle dets hemmeligheter med en magt som virker betagende selv gjennem de utallige slette oversættelser til alle kultursprog. Ingen digter har nogensinde rukket saa langt og virket saa dypt. Vidden av hans indflydelse kan ikke overskues; den synes som hans ry at være uten grænser. Ingen skapende aand har bragt Norge større ære. Overalt erkjendes det, at Ibsen ikke har sin overmand i skuespildigtningens og menneskeskildringens kunst. Ibsen staar for samtid og eftertid som den største, den uovertrufne mester i det 19. aarh.s drama.

(41). Født i et fattig bondehjem paa Lister fik JAABÆK i sin ungdom lære livets bitre motgang at kjende. Men han strævet sig frem til at faa baade gaard og grund. Og hvert indsparet øieblik nyttet han til at samle kundskaper. Han var bygdens gode hode og blev snart dens raadsnilde veileder. Jaabæk blev første gang sendt paa stortinget 1845 og der blev han sittende i hele 46 aar. I denne enestaaende lange tingmandstid holdt han med uforstyrrelig principfasthet en og samme linje: han var sparetankens, smaakaarsfolkets uforfærdede og viljesterke talsmand, hvis maalbevidste politik det var at utjevne standsforskjel, hvor den maatte findes, og knække resterne av det svindende embedsmandsstyre. Jaabæk var med al sin sneverhet en helstøpt, energisk personlighet.

(42). P. JEBSEN var et typisk forretningstalent. Som krambodsvend med beskeden utdannelse og næsten tomhændt begyndte han 1843 en kjøpmandsforretning i Bergen. Denne drev han hurtig slik op, at han kunde tænke paa at bli sin egen fabrikant. 1846 anla han ved Arne utenfor Bergen et me-

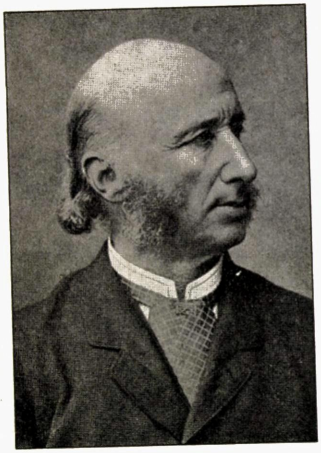

37. Thomas Johannessen Heftye.
Bankmand, nationaløkonom. 1822-1886.

38. Didrik Hegermann.
Officer, statsraad. 1763—1835.

kanisk bomuldsvæveri og indførte hermed en ny industri i Norge. Snart blev Arne ved oprettelse av spinderi, farveri og klædeveæveri en liten fabrikby. Efterat samtlige disse anlæg 1878 var gaat over til a/s »Arne fabriker«, grundla Jebsen et endnu større fabrikkompleks av samme art ved Dale station. Ogsaa i en mængde andre forretningsforetagender var han interessert. Idethele var han en usedvanlig driftig, fremsynt og klok forretningsmand, rastløst optat av store økonomiske foretagender og kulturformaal.

(43). J. J. JENSEN var en fattig, flink, flittig og fremdjerv bondegut, som selvlært tok sig til at bli praktisk tekniker. 1841 anla han sammen med en yngre bror, Andreas Jensen (1811—73), et litet mekanisk verksted i Kristiania. Dette forla de 1849 til eiendommen »Myren« ved Akerselven utenfor byen. Ved sin fremragende dygtighet som driftsherre oparbeidet han her i aarenes løp en av landets største industrielle foretagender. Han var en foregangsmand i stor stil. »Myrens« maskiner var allerede i hans tid kjendt overalt.

(44). I studenterdagene gjennemlevet GISLE JOHNSON en religiøs vækkelse, som fik avgjørende betydning for hans livssyn og hele senere liv. Allerede fra skolen av var han bestemt paa at studere teologi; men efter dette gjennembrudd blev det et levende »kald« hos ham at lægge al sin id i at søke dette studium og ordets forkyndelse gjenfødt ved universitetets teologiske fakultet. Her blev han lektor 1849, professor i 1860, fra først av i systematisk teologi og dogmehistorie, fra 1875 av i i kirkehistorie. Johnsons lærergjerning var præget av hans strenge, luthersk-evangeliske ortodoksi. Hans undervisning og eksempel fremkaldte en sterk aandelig bevægelse blandt den studerende ungdom. »Johnson har,

39. Jonas Anton Hielm.
Politiker. 1782—1848.

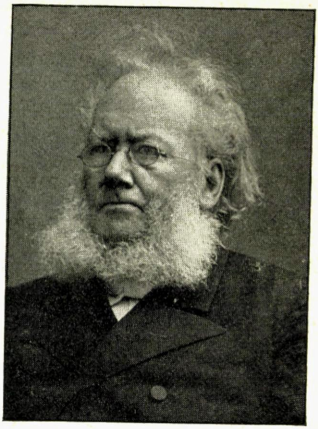

40. Henrik Ibsen.
1828—1906.

uttaler biskop Heuch, hat en lignende betydning for den norske geistlighet og derigjennem for det norske kirkeliv i det hele, som Hans Nielsen Hauge hadde for det norske lægfolk«.

(45). KEILHAU var den første student, som tok mineralogisk eksamen ved vort universitet (1821), og han blev ogsaa blandt de første som underkastet Norges bergarter og fjeldbygning en mer indgaaende granskning. Som ung videnskapsmand færdedes han i Norges dengang endnu saa godt som ukjendte fjeldegne, og det var ham som i 1820 »opdaget« Jotunheimen. 1834—57 var han professor. Keilhau var en flittig forsker og en skarp iagttager. Det vældige materiale han paa første haand indsamlet, tilgodegjorde han i sit berømte verk »Gaea Norvegica« (3 bd., 1838—45), som indeholder en mængde værdifulde iagttagelser, og dets kart er for sin tid likefrem ypperlige. Keilhaus skrifter stod i høit ry i samtiden. Grundlæggende betydning har navnlig hans undersøkelser angaaende Norges stigning.

(46). Da ALEX. KIELLAND 1879 offentliggjorde sin første samling »Novelletter«, kom den som en overraskelse, en aapenbaring. Her var en hel ny tone i norsk litteratur: den fuldt modne, kunstnerisk maalbevisste og avklarte forfatterpersonlighet hadde iklædt sin myndige og skarpslepne samfundskritik en verdensmandsmæssig elegant form, som viste at sproget endnu besad uante muligheter; det stod heller ikke straks klart, hvilket alvor der skjulte sig bak den lekende muntre og vittig tilspissede spot. Efter »Garman & Worse«, som kom vaaren 1880, kunde der ikke længer være tvil: Norge hadde faat en ny stor, særpræget forfatter. Romanen var den første av en lang række skil-

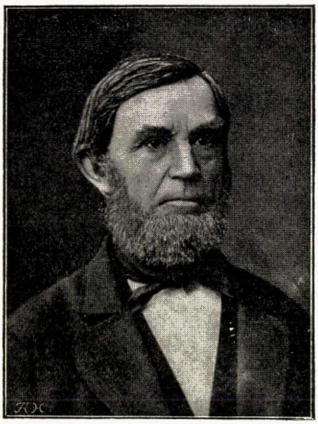

41. Søren Pedersen Jaabæk.
Politiker. 1814—1894.

42. Peter Jebsen.
Industriel foregangsmand. 1824—1892.

dringer i fortællende og dramatisk form, som var likesaa mange dristig førte og dypt flængende angrep paa den feighet, hykleri og smaalighet forfatteren hadde set sig arg paa i det samfund, han tilhørte. At det kom til bitter strid om hans navn kan ikke forundre, al den stund han direkte og hensynsløst utilsløret hadde stillet sin digtning i det politiske, religiøse og sociale fremskridtsarbeides tjeneste. Det manet til kamp. Striden om hans navn og dets nationale anerkjendelse satte dype merker i norsk samfundsliv og politik, men bragte Kielland seiren helt hjem. I behandlingen av sit sterkt sørlandsk farvede riksmaal er Kielland en uovertruffen mester.

(47). H. KJERULFS livsbane som skapende kunstner falder i vor nationale renæssances høisommer. Han utviklet sig som tonedigter i tiden mellem de Wergeland-Welhaven'ske kampe og det endelige nationale gjennembrudd, som er knyttet til Ibsens og Bjørnsons navne. Kjerulf er selv en av dette tidsrums byggende kræfter, idet han var den første, som med kunstnerisk skaperkraft og maalbevisst optok og gjennemførte det folkemelodiske element i kunstmusiken. Derved beredte han vei for Nordraak og Grieg. »Paa samme maate som Welhaven i digtning, bragte Kjerulf den norske naturs og folkestemnings poesi ind i musiken, ikke sterkt og paatrængende, men med en forfinet og avdæmpet tone. Disse træk har gjort Kjerulfs kompositioner til et nationalt folkeeie, fordi der i dem rinder draaper av folkets eget blod. Som komponist skapte Kjerulf den norske romance.« (V. H. Siewers).

(48). Efter et halvtsnes aars grundig forberedende studier begyndte T. KJERULF indgaaende undersøkelser av Kristianiadalens og dens omgivelsers geologiske underlag, som allerede dengang hadde

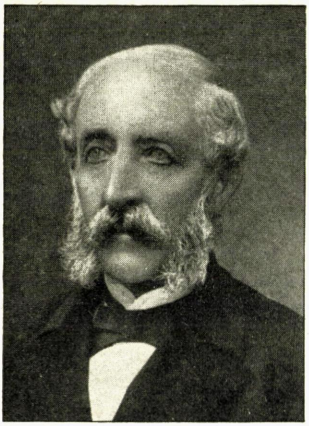

43. Jens Jacob Jensen.
Industriel grundlægger. 1817—1890.

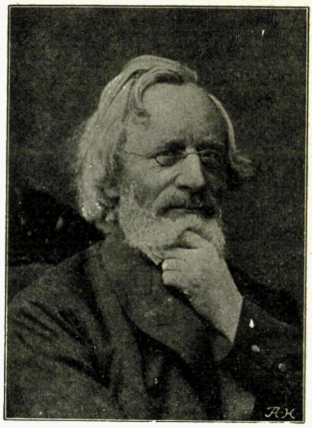

44. Gisle Christian Johnson.
Religiøs dogmatiker. 1822—1894.

tiltrukket sig fagmændenes opmerksomhet. Hans arbeide hermed førte til to i norsk geologisk forskning epokegjørende verker: »Das Christiania Silurbecken« (1855) og »Über die Geologie des südlichen Norwegens« (1857). Norsk geologi blev ved disse verker bragt et mægtig skridt fremover. Denne grundlæggende virksomhet fortsatte han gjennem det 1858 efter hans initiativ oprettede centralinstitut for norsk geologisk forskning: »Norges geologiske undersøkelse«. Av stor betydning blev derhos Kjerulfs for sin tid glimrende haandbok: »Udsigt over det sydlige Norges geologi« (1879). Kjerulf var 1858 blit professor efter Keilhau; ogsaa som universitetslærer virket han i høi grad vækkende og ansporende.

(49). 1852 kom H. KRAG ind i Norges veivæsen, og i over et halvt aarhundre forblev han knyttet til det, 1874—1904 som dets øverste leder. Krags meget omspændende initiativ og dygtighet blev av overordentlig betydning for utviklingen av vort lands kommunikationsvæsen. Ingen har hertillands planlagt og bygget saa store og merkelige veibygningsarbeider som han; en række imponerende fjeldovergange paa Vestlandet skyldes ham. For reise- og turistlivet i Norge virket Krag epokegjørende. Han var en av den norske turistforenings stiftere, og anlæggene paa Holmenkollen og Voksenkollen skyldes først og fremst hans fremsyn og initiativ.

(50). KREBS kom til Norge 1788 som løitnant ved det nyoprettede Norske jægerkorps. Forfremmet til major anførte han korpset under krigen 1808—09 og utmerket sig i Høland, Rødenes og ved Berby. 1814 var han en av Norges mest fremskudte og bemerkede officerer. Som oberstløitnant førte han med overlegen dygtighet kommandoen over den av forskjellige vaabenarter sammensatte styrke

45. Baltazar Mathias Keilhau.
Mineralog, geolog. 1797—1858.

46. Alexander Lange Kielland.
1849—1906.

i terrænet om Kongsvinger. Her tilbakeslog han 2. august den svenske Generalmajor Gahns angrep paa Lier og oprev 5. august fiendens avdelinger ved Matrand og Skotterud. Den tapre og ærekjære officer bærer et stolt og høit vurderet navn i Norges krigshistorie.

(51). M. KROHN var kjøpmand i sin fødeby Bergen 1829—50, da han trak sig tilbake fra de daglige forretninger. Han var en sjelden indsigtsfuld, fremsynt og praktisk dygtig forretningsmand, som tok initiativet til og var med om at oparbeide en række store handels- og industriforetagender. Blandt disse er: »Bergenske dampskibsselskap« (oprettet 1851), »Bergens Privatbank« (1855) og »Bergens mekaniske verksted« (1856).

(52). LANDSTAD utførte, mens han 1834—48 var sogneprest i Kviteseid og Seljord, en virkelig bedrift ved at indsamle og bearbeide en stor mængde folkeviser og anden folkedigtning. Størstedelen herav utkom 1853 i samlingen »Norske Folkeviser«. Skjønt verket i videnskabelig henseende er mindre tilfredstillende, fik det national betydning ved at trække frem i dagen uvurderlige skatte, som folkedigtningen i overleveringens form dengang endnu hadde opbevaret, og som maaske i sidste øieblik blev reddet. Samlingen er den største i sit slags i Norge og supplerer Asbjørnsen og Moes indsamling av eventyr og folkesagn og Lindemans av folkemelodier. Landstads syslen med folkeviserne satte sit præg ogsaa paa hans salmer, som er holdt i en jevn, folkelig tone, og som utmerker sig ved varme og hjertelighet. Landstad fik 1852 i opdrag at utarbeide et utkast til en ny kirkesalmebok. Dette salmeverk blev 1869 godkjendt til bruk ved den offentlige gudstjeneste.

(53). JONAS LIE vokste op paa Tromsø, studerte jus og ned-

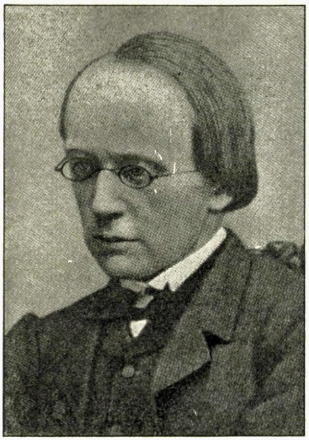

47. Halfdan Kjerulf.
Tonedigter. 1815—1868.

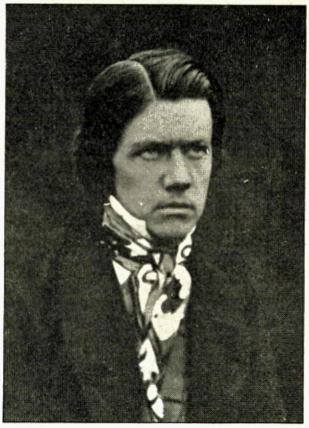

48. Theodor Kjerulf.
Geolog. 1825—1888.

satte sig 1859 som sakfører og forretningsmand paa Kongsvinger. Da han blev ruinert ved uheldige spekulationer opgav han denne virksomhet og flyttet til Kristiania for at leve av sin pen. I den uheldige sakfører var der stof til at bli en av Norges betydeligste forfattere. Hans egentlige debut blev den stemningsfulde fortælling »Den fremsynte« (1870), hvori han for første gang siden Petter Dass med sælsynt forstaaelse skildret Nordlands eiendommelige eventyrverden: et seierrikt indtog i norsk literatur. Han fik statsunderstøttelse som forfatter og slog sig saa ned i Rom. Slag i slag følger nu omtrent aarvist bok paa bok, mest fortællinger og romaner, av og til avbrudt av en dramatisk digtning eller en eventyrsamling. Hans fortællinger fra norsk liv har bragt hans navn vidt omkring. Han regnes som en av sin samtids ypperste fortællere. Lie er hjemmenes digter.

(54). Den matematiske skaperevne i høiere forstand vaaknet hos S. LIE først et par aar efterat han (1865) hadde tat sin embedseksamen, men da med en styrke som uimotstaaelig rev ham med. Han styrtet sig ind i en voldsomt omfangsrik og overordentlig dyptgaaende produktion. Med overstrømmende rikdom utviklet han nye ideer og teorier av omvæltende betydning. Store omraader av de uhyre, ofte helt nye stofmasser, som trængte sig ind paa ham, maatte han endog foreløbig la ligge ubearheidet. Ogsaa utenfor fagkredse blev man opmerksom paa dette sælsynte geni, og 1872 blev der oprettet et ekstraordinært professorat for ham. 1886—98 var han knyttet til Leipzigs universitet. Men Norge var hans drøm. Og 1898 vendte han tilbake til fædrelandet, paa vilkaar ærefulde uten sidestykke i vort universitets historie. Elever utenfra fulgte ham. Men hans

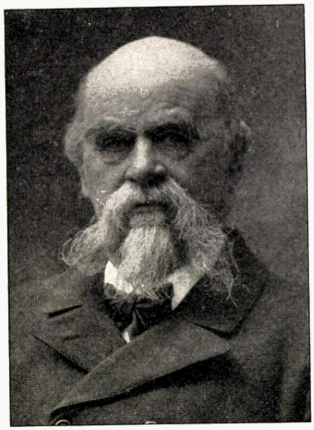

49. Hans Hagerup Krag.
Veibygger, officer. 1829—1907.

50. Andreas Samuel Krebs.
Kriger. 1767—1818.

kjæmpekraft var brudt, og inden et aar var gaat var han død. Lies bidrag til utviklingen av de matematiske videnskaper er fænomenale. Han skapte helt nye læregrene av største betydning og gjorde en mængde epokegjørende opdagelser.

(55). Fra 1839 var LINDEMANS beskedne borgerlige livsgjerning den at være organist ved Vor Frelsers kirke i Kristiania. Men derhos var han samtidens ypperste norske musikteoretiker, og hans grundige og vækkende undervisning i kontrapunkt og kompositionslære kom en hel række yngre komponister tilgode. Størst betydning har han som samler av norske folkemelodier. Sin virksomhet hermed begyndte han 1848. Derved opstod det monumentale verk »Ældre og nyere norske fjeldmelodier«, indeholdende omkr. 1000 melodier hentet paa folkets læber og fortræffelig utsat for piano med underlagt tekst. Verket er uundværlig for studiet av norsk folkemusik. Dertil er Lindeman den norske kirkemusiks hittil uovertrufne salmekomponist. Sammen med sin søn Peter Lindeman grundla han 1883 en organist- og musikskole, som blev det nuværende musikkonservatorium i Kristiania. Lindeman var i alt, hvad han foretok sig, en sjelden kraft, en dyp og betydelig personlighet.

(56). TEIS LUNDEGAARD var fra Austad sogn i Lyngdal, hadde gaardsbruk der; desuten drev han som kjøpmand og skibsreder. Han var en framifraa kar i bygden, en mægtig, myndig og bred personlighet. I Riksforsamlingen var han en av de dygtigste bondepræsentanter. Senere repræsenterte han i fire perioder Lister og Mandal paa stortinget, hvor han tilhørte oppositionen mot by- og embedsmandsstyre. Han var kjendt for sin djerve slagfærdighet, og der gaar mange frasagn om hans mundrappe svar.

51. Michael Krohn.
Kjøpmand, foregangsmand. 1793—1878.

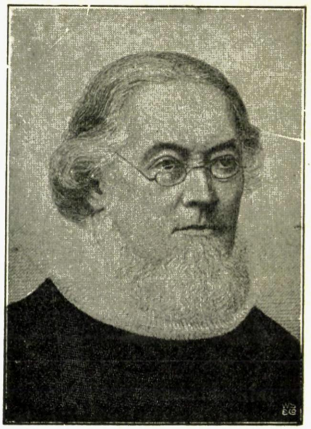

52. Magnus Brostrup Landstad.
Folkevisesamler, salmedigter.
1802—1880.

(57). J. MOE var bondegut fra Ringerike. Dypt religiøs av gemyt blev han teolog, romantisk stemningsbevæget og lyrisk naturbegeistret blev han digter. Allerede i studenterdagene kom han ind paa tanken om at samle og optegne folkeeventyr, han hørte fortælle paa sine vandringer i bygderne. Saa tidlig som 1835 foretok han en slik samlerfærd til Hallingdal, og et par aar efter indledet han et samarbeide med sin ungdomsven P. C. Asbjørnsen om at fortsætte en slik indsamling planmæssig og paa grundlag av videnskabelige principer. 1841—1852 reiste Moe omtrent aarvist i det sydlige Norge og i Trøndelagen for at samle folketraditioner. Herved reddet han meget fra glemsel, og arbeidet fik den største literære og nationale betydning, ti »han indledet den selvfordypelse i vor kulturhistorie, som gav grundlaget for al vor selvutvidelse i anden halvdel av 19de hundredaar« (Didrik Arup Seip). Størsteparten av det han samlet utgav han sammen med Asbjørnsen, saaledes at de to venners navne uløselig er sammenknyttet. Moe indtraadte 1853 i geistlig stand og var fra 1875 biskop i Kristiansands stift.

(58). Det var den selvfølgeligste ting av verden, at Jørgen Moe's søn kom til at fortsætte sin fars og Asbjørnsen's gjerning som grundlæggere av videnskapen om Norges folkeminder. MOLTKE MOE blev allerede 1886 den første norske universitetslærer i denne videnskap, hvis ramme han snart utvidet til alle sider. Skjønt Moe i fuldeste maal eiet de egenskaper, som utkræves for at bli en fremragende videnskabelig forfatter, foreligger der fra hans pen ikke nogen ved omfang merkelig produktion. Ikke destomindre er han en av de store banbrytere i vor

53. Jonas Lie.
1833—1908.

54. Sophus Lie.
Matematiker. 1842—1899.

kultur. Dette er han i kraft av de impulser og den frugtbare personlige paavirkning, som til mange sider utgik fra ham. »Stort set, bevidner Gerhard Gran i »Edda«, var Moltke Moe en av de betydeligste mænd vort land har hat, en begavelse av høieste rang og den nobleste personlighet jeg har truffet paa min vei. I tredve aar stod han som et frugtbart kulturcentrum, den ledende kraft i vor nationale videnskap og i arbeidet for at gjøre vor kultur hel og norsk, i saa henseende kun at sammenligne med P. A. Munch.«

(87). MUNCH er den store rydningsmand og den epokegjørende grundlægger i norsk national historieforskning. Med en fænomenal lærdom, som støttedes av en hukommelse der trofast opbevarte alt, og av en skarpsindighet, der skar gjennem enhver vanskelighet, forenet han en arbeidskraft, der ingen grænser syntes at kjende. Hans boklige produktion er overvældende i omfang og han bevæget sig med samme sikkerhet paa alle omraader av national forskning. Munch satte sig som livsopgave saa fuldstændig og mangesidig som mulig at gjennemforske Norges gamle historie for at rydde op i den, søke at utrede og klargjøre de mange dunkle punkter og uløste spørsmaal, den dengang endnu rummet. Resultatet var foruten en mængde mønstergyldige tekstutgaver og talrike avhandlinger og bøker om særemner det monumentale og centrale verk i norsk national historieskrivning »Det norske folks historie« (1851—63), som han i 8 svære bind rak at føre frem til 1397. Munch var i 1850-aarene Norges uten sammenligning betydeligste personlighet: en genial videnskapsmand, som ofret alt for sit fædreland, et mønster paa en god borger, en karakter uten lyte.

(60). Da ERIKA LIE kom hjem fra sine studieaar i Berlin var

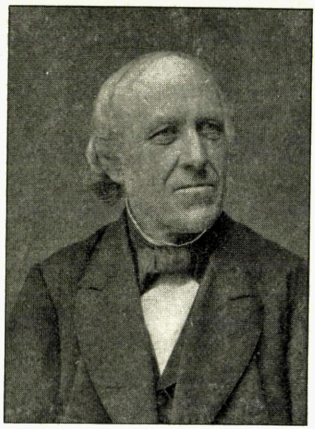

55. Ludvig Mathias Lindeman.
Samleren av Norges folkemelodier.
1812—1887.

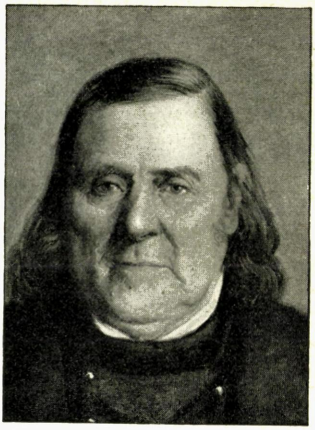

56. Teis Lundegaard.
Bonde, Eidsvoldsmand. 1774—1856.

hun, bare en ung pike av aar, allerede en glimrende pianistinde. Og endel aar senere var hendes konsertreiser ute i Europa fra begyndelse til slut en række triumfer. Skjønt hun stod paa kunstens høider og let kunde faat en lysende løpebane ute, valgte hun, som 1874 var blit gift, at slaa sig til ro hjemme. Hun hadde her den store opgave at gi sin impulsive medvirkning til at skape et virkelig musikliv. Gjennem en lang aarrække var hun Norges største kraft paa konserttribunen. Hendes spil var fuldt av poesi og farverikdom, inspireret av hendes temperamentsfulde og geniale opfatning, derhos baaret av den ypperligste teknik. Ogsaa som lærerinde i pianospil virket hun høist ansporende.

(61). For at naa frem til musiken maatte RIKARD NORDRAAK først gjøre sig umulig som elev i et handelsinstitut. Saa fik han da følge sin bestemmelse og reiste til Berlin, hvor han med geniets modtagelighet hurtig indhentet det forsømte og sine jevnaldrende. Blandt disse var hans gode venner Edvard Grieg og Erika Lie, som begge øvet stor indflydelse paa ham. Men netop som han — færdig som kunstner — skulde til at utfolde sin magtfuldt skapende kraft for alvor, blev han, endnu en yngling av aar og i sind, revet bort av en hastig død. Han hadde dog faat tid til at vise, at i ham tapte Norge en stor søn. Hans tonedigte kunde ikke bli mange. Men de fleste av dem naar det ypperlige. »Ja, vi elsker« gaar ved sin gripende magt hver nordmand til hjerte, musiken til fætteren Bjørnstjerne Bjørnsons »Maria Stuart« gjør et dypt indtryk ved sin stemningsrikdom og sin skjønne melodi. Den nationale tone, som var nænsomt antydet hos Kjerulf,

57. Jørgen Moe.
Eventyrsamler, digter, biskop.
1813—1882.

58. Moltke Moe.
Samler av folketraditioner, sprogreformator. 1859—1914.

faar noget sterkere uttryk hos Nordraak.

(62). J. REIN, en nordmøring av fødsel, fik sin nationale indvielse i »Det norske selskap« i Kjøbenhavn. 1791 kom han i geistlig stilling i Norge og havnet 1808 som prest i Bergen. Herfra sendtes han 1814 til riksforsamlingen paa Eidsvold. I denne gjorde han sig gjældende som en begeistret tilhænger av det Falsen'ske selvstændighetsparti. Møtet 13. mai, da det gjalt Norges selvstændighet, var Reins store dag. Han forstod som faa at bruke kraftige slagord og at utnytte de fordele, som situationen frembød. Hans mandige holdning og glødende fædrelandskjærlighet gjorde et dypt indtryk; han regnedes for forsamlingens beste taler, som undertiden kunde henrive til lydelig bifald.

(63). Skjæbnens lunefulde spil gjorde M. SARS først til teolog og prest. Men hans »kald« var naturforskerens allerede i skoledagene. Da han 1830 blev sogneprest i Kinn, Søndfjord, fik han anledning til at utdype sine studier over de lavere sjødyr, og resultatet blev hans »Beskrivelse og iagttagelser av nogle merkelige eller nye i havet ved den bergenske kyst levende dyr« (1835), som gjorde hans navn berømt. Med det store hovedverk »Fauna littoralis Norvegiæ« (1846—56) befæstet han sit ry som en av samtidens ypperste zoologer. 1854 blev der oprettet et ekstraordinært professorat for ham i zoologi. Hans bog »Om de i Norge forekommende dyrelevninger fra kvartærperioden« (1864) er et uundværlig kildeskrift til den norske faunas geologiske historie. Sars, som ifølge Japetus Steenstrup har gjort havet langs Norges kyster til en klassisk jordbund for zoologien, »maa betegnes som grundlæggeren av det videnskabelige

59. Peter Andreas Munch.
Nationalhistoriker. 1810—1863.

60. Erika Nissen, født Lie.
Pianistinde. 1845—1903.

studium av zoologien i vort land« (O. Nordgaard).

(64). H. SCHOU var kjøpmandssøn og selv kjøpmand. Hans aarvaakne forretningssans aapnet hans blik for de muligheter, som frembød sig for den i hans yngre aar hertillands omtrent ukjendte tekstilindustri. Og her tok han med foregangsmot fat, satte sig i utlandet personlig ind i denne industris teknik, oplærte selv de første arbeidere i »Hjula væveri«, hvis ældste anlæg skriver sig fra 1855, og som han oparbeidet til en efter norske forhold meget betydelig bedrift. Schou var en mangesidig forretningsmand med sterke almeninteresser, og han hadde dertil en aapen haand for gode formaal eller hvor hjælp trængtes. Han hører ogsaa blandt vore store legatstiftere.

(65). Det slegtled A. M. SCHWEIGAARD tilhørte hadde til opgave økonomisk og kulturelt at gjøre Norge til det det politisk var blit i 1814: et selvstændig, selvhjulpet rike. Blandt mændene efter 1830 rager Schweigaard op som en høit løftet skikkelse, paa hvis skuldre efterhaanden en stor del av dette rydnings- og grundlæggelsesarbeide kom til at hvile. 27 aar gammel blev Schweigaard knyttet som professor til universitetet. Her faldt det i hans lod gjennem sine store arbeider i norsk procesret og strafferet at optrække hovedlinjerne til en norsk retsskole paa helt national grund. »Schweigaards retsvidenskap var i utpræget grad praktisk og realistisk. Han bygget paa det foreliggende retsstof, sigtet det nøie og førte med straalende logik dets tanker videre. Det er hans uforgjængelige fortjeneste at han gravet sig ned i den norske rets jordbund og la fundamentene saa dypt, at det ikke senere er blit nødvendig at lægge dem om. . . Til retsvidenskapen føiet han statsøkonomien. Den engelske liberale socialøkonomi fandt i Schweigaard

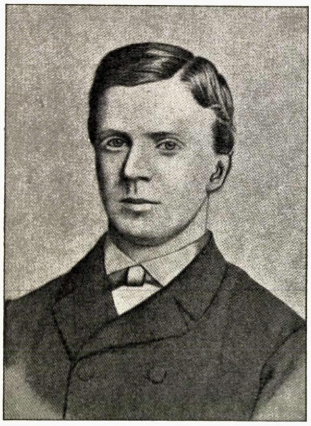

61. Rikard Nordraak.
Fædrelandssangens tonedigter.
1842—1866.

62. Jonas Rein.
Eidsvoldsmand, digter, prest.
1760—1821.

sin fødte talsmand. Og dens principer blev grundlaget for hans politiske virksomhet. Det var den individuelle frihet og næringslivets frihet han gjennem sit lange livsvirke først og fremst arbeidet for. I stortinget var det fremforalt de økonomiske spørsmaal som optok ham. Overalt hvor det gjalt saadanne, var han en energisk reformator, i grundlovsspørsmaal var han derimot konservativ.« (Fredrik Stang).

(66). L. SKREFSRUD var en fattig husmandsgut, hvis ypperlige evner laa udyrket; han fik ikke ordentlig arbeide, men derimot uordentlige kamerater, som bragte ham ind paa forbryderbanen. I 4 aar sat han paa bodsfængslet som indbrudstyv. Men her blev hans liv omlagt. Han blev religiøst vakt og fik en brændende trang til at vie sit liv til missionsvirksomhet. Samtidig kom lærelysten over ham og hans sjeldne sprogbegavelse aapenbaret sig. Allerede i fængslet lærte han sig omtrent uten undervisning tysk og engelsk, og senere efterhaanden mange, endog av de vanskeligste sprog. Da missionsskolen i Stavanger ikke vilde ta imot ham, fik han hjælp til at komme ind paa en saadan skole i Berlin og blev dens ypperste elev. 1863 reiste han som tysk missionsutsending til Kol-folket i Indien. 1867 grundla han missionen i Santalistan, og resten av hans liv tilhører dette land og dets folk, hvis store velgjører han blev. Han var like betydelig som religiøs forkynder, praktisk samfundsorganisator og videnskabelig sprogforsker.

(67). Fra en stor advokatpraksis gik EMIL STANG næsten pludselig men allikevel usedvanlig vel forberedt ind i politiken. Det var paa et tidspunkt, da hans parti høilig hadde behov for den samlende og ledende evne han besad.

63. Michael Sars.
Naturforsker. 1805—1889.

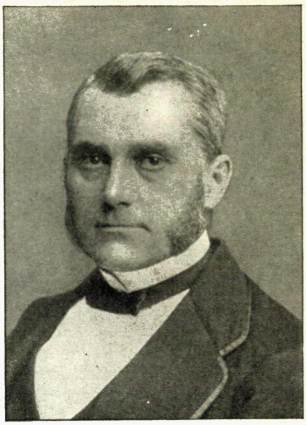

64. Halvor Schou.
Industriel foregangsmand. 1823—1879.

Det var 1883. Han indvalgtes paa stortinget og viste sig straks som en fortræffelig taler og debattant. Hans nærmeste opgave blev at reorganisere det dengang slagne høireparti. Det lykkedes ham i fuldeste maal. 1889—91 og 1893 til 1895 var han ministerchef, den sidste gang under forhold, som ikke blot for hans parti men for landet var i ganske usedvanlig grad vanskelige. Med hæder kunde han 1904 trække sig tilbake til privatlivet. Stang fik fra alle hold ros for at være en nobel og høisindet personlighet, som selv under de bitreste politiske kampe avtvang ogsaa sine motstandere høiagtelse, og inden sit parti nød han tillid og hengivenhet som neppe nogen anden.

(68). FR. STANG var i ung alder kommet langt paa universitetsveien, da han 1835 slog ind paa en ny bane som praktiserende advokat og hurtig blev en av denne stands mest fremskudte spidser. Han var manden med de rike evners overlegenhet. 1846 indtraadte han i regjeringen som chef for det nyoprettede departement for det indre. Arbeidet med at organisere dettes virksomhet paa næringspolitikens omraade var en oplagt opgave for Stangs praktiske interesser og sunde skjøn, og de ti aar han sat i denne stilling blev epokegjørende for landets økonomiske utvikling. 1861—80 var han regjeringschef, efter statholderpostens ophævelse 1873 med titel av statsminister. Han blev i denne periode av sit offentlige liv efterhaanden drevet over i en gold motstandspolitik, som rev ham med længer end han selv oprindelig hadde ønsket.

(69). GEORG STANG var en fra evnernes side rikt og mangesidig rustet personlighet. Med en grundig tilegnelse av militærvidenskabernes teori forenet han en sjelden kraft, hvor det gjaldt gjennemførelsen av de praktiske opgaver.

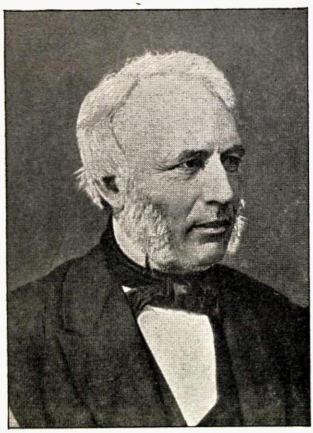

65. Anton Martin Schweigaard.
Politiker, retslærd. 1808—1870.

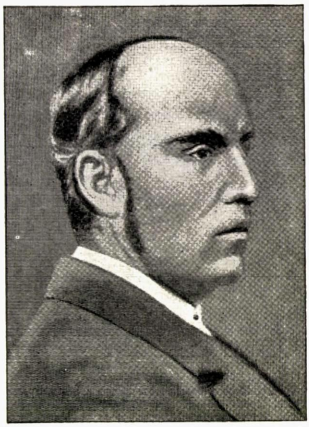

66. Lars Olsen Skrefsrud.
Missionær, sprogforsker. 1840—1910.

Reisningen og utviklingen av Norges forsvar var maalet for hans altid brændende interesse, hans rastløs ihærdige arbeide. Da han 1900—1903 var forsvarsminister, satte han alt ind paa at søke den store opgave løst. Sit nærmeste militærtekniske program fremla han i en betænkning om »Glommenlinjen«, der er hans politiske testament. Stang var en helstøpt, rank og stolt mand, stilfarende og behersket, ridderlig hensynsfuld i al sin færd. Begeistret patriot, satte han al sin fortættede vilje og energi ind paa at verne om fædrelandets ære.

(70). STEEN var dygtig klassisk filolog, blev rektor i Tromsø 1862 og i Stavanger 1867, og her sat han i 24 aar al den tid han ikke var paa stortinget. De demokratiske strømninger, som fik utslag i februarrevolutionen 1848 og i 1850-aarenes fransk-engelske liberalisme vakte hos Steen en brændende interesse for politik og samfundsspørsmaal. 1859 indvalgtes han paa stortinget og tilhørte senere indtil 1902 det offentlige liv. I 1860- og 1870-aarene stod han ved Johan Sverdrups side som en av grundlæggerne av det norske borgerlige demokrati. En lang aarrække var han stortingets præsident, og han avløste Johan Sverdrup som venstres fører i kraft av, at han var dets mest erfarne parlamentariker, dets største kraft og dets »brede tryghet« under vanskelige forholde. 1891—93 og 1898—1902 var han regjeringschef.

(71). STOCKFLETH var først jurist men blev saa militær, tok officerseksamen og deltok med megen ære i felttoget i Holsten 1813—14. Som god nordmand (han var født i Fredriksstad) gik han 1814 fra den danske hær over i den norske, som han tilhørte endnu i 10 aar. Allerede i studenterdagene hadde han næret interesse for teologi og religiøse

67. Emil Stang.
Statsmand. 1834—1912.

68. Fredrik Stang.
Statsmand. 1808—1884.

spørsmaal, og denne interesse grep atter den modne mand og kriger. Han søkte sin avsked som officer og tok teologisk embedseksamen. 1828 kom han som prest til Lebesby og her kastet han sig med brændende iver og opofrelse over den opgave at bringe oplysning og kultur til Finmarkens forsømte lappiske befolkning. Utrættelig gransket han denne stammes sprog og grundla det filologiske studium av det ved sin lappiske grammatik (1840) og en norsk-lappisk ordbok (1852). Ved siden herav utarbeidet han en hel samling opbyggelsesskrifter og lærebøker paa lappisk. Han blev paa den maate lappernes betydeligste forfatter.

(72). Fortrinlig utrustet av naturen og ypperlig forberedt blev Gustav STORM 1877 professor i historie med Norges historie som hoved- og yndlingsfag. Hans universitetsvirksomhet blev banebrytende. Ved sin mønstergyldig grundige og skarpsindige kritik og øvrige forskervirksomhet, ved sin vækkende og til selvstændige studier ansporende undervisning, og ved sin planmæssige og faste ledelse av en stor mængde videnskabelige institutioner og foretagender øvet han en indflydelse, som fik betydning langt utenfor hans fags grænser. Hans skrifter er mange, og de gav ofte den avgjørende løsning av de spørsmaal de omhandlet. Hans lærdom var grundmuret og han hadde en utviklet evne til at se tingene fra forskjellige synspunkter og bedømme dem upartisk og objektivt. Storm fortsatte P. A. Munchs rydningsverk i Norges gamle historie, trak frem mange litet kjendte kildeskrifter, underkastet dem den omhyggeligste kritik og gjorde dem alment tilgjængelige. Hans fortræffelige oversættelse av Snorres »Heimskringla« er blit en folkebok.

(73). Grepet av den nationale strømning i Norges gjenfødelsestid

69. Georg Stang.
Officer, forsvarspolitiker. 1858—1907.

70. Johannes Steen.
Politisk fører. 1827—1906.

omkring midten av forrige aarhundre, blev E. SUNDT foregangsmanden i det samfundsvidenskabelige studium av liv, sæder og egenskaper hos vort lands befolkning. Han var teolog og lærer paa bodsfængslet. Her kom han i berøring med fantefolket. Det vakte hans interesse, og han gav sig til at studere dets livsforhold, tænkesæt og sprog; herigjennem kom han ind paa undersøkelser angaaende de fattige befolkningsklassers livsforhold og kulturstandpunkt og snart var rammen for hans helt selvstændige socialvidenskabelige forskninger utvidet til at omfatte det norske folk i almindelighet. Som frugt av disse studier utsendte han slag i slag en række merkelige bøker, opsigtvækkende allerede ved emnernes nyhet, idet de handlet om »dødeligheten«, »giftermaal«, »sædelighetstilstanden«, »bygningsskikken«, »husfliden«, »renlighetsstellet«, »huslivet« og andet vedrørende kaar og sæder i Norge. Sligt hadde ingen fundet paa at utrede før. Sundts undersøkelser fik vidtrækkende betydning. Han er en av det norske folks store opdragere; han holdt et speil op for dets øine og lærte det selvbedømmelse. Det han saadde spiret i senere sociale reformer.

(74). Da J. SVENDSEN 1872 kom hjem til Norge fra et ti-aarig studieophold i utlandet for sammen med Grieg at overta ledelsen av musikforeningen i Kristiania, fik norsk musikliv en indtil da ukjendt blomstringstid. Den varte indtil han 1886 forgodt flyttet til utlandet. Hurtig kunde han saa under større forhold befæste sit internationale ry som en av samtidens allerypperste orkesterledere. Samtidig blev han en berømt tonedigter. En beklagelig følge av Svendsens sterke optathet av dirigentvirksomheten var det, at hans produktion ikke blev saa omfangsrik, som hans overstrømmende

71. Niels Stockfleth.
Lappernes missionær. 1787—1866.

72. Gustav Storm.
Historiker. 1845—1903.

talent sikkert ellers vilde tilladt. Til gjengjæld er den i merkelig grad uten flæk og lyte. Hans tonedigtning er utformet med mesterhaand. »Hans kompositioner præges av en sjelden klarhet i stilen og fasthet i formen, av aapen, livskraftig mandighet. Hans lyrik er sund og varm, hans humør frisk og sprudlende«. (V. H. Siewers).

(75). G. SVERDRUP, en udmerket filolog, blev 1805 professor i græsk ved Kjøbenhavns universitet. Han tok fremfor nogen ledende del i grundlæggelsen av Norges universitet og blev 1813 dets første professor i klassiske sprog og tillike dets første chef-bibliotekar. 1814 indtok Sverdrup en fremskudt stilling i norsk politik. Hans optræden under »notabelmøtet« 16. februar fik avgjørende betydning for aarets senere store begivenheter. Her som i riksforsamlingen hævdet han med urokkelig fasthet det norske folks suverænitet, dets ubeskaarne selvbestemmelsesret. Med utgangspunkt heri var han sammen med Chr. M. Falsen fører for det flertal, som valgte Christian Fredrik til Norges konge.

(76). JOHAN SVERDRUP indledet en ny strømning i norsk politik og samfundsopfatning. Den var paavirket av vesteuropæisk liberalisme, men den var helt national i sit maal: det norske folkestyres utvikling i dybde som i bredde. Han var ikke blot ildfuld, spændstig og til det ytterste utholdende, men dertil sjelden mangesidig indsigtsfuld og veltalende som ingen før eller senere i tingets sal. Han blev »den friske iling i vort træge vanegjængeri, den salte havstrøm som i vore fjorde kom« (Bjørnson). Sverdrup var den fødte høvding. Planmæssig og maalbevisst forstod han at indordne sine meningsfæller av alle avskygninger i kadrerne av et parlamentarisk samarbeidende parti, som lystret ethvert av hans

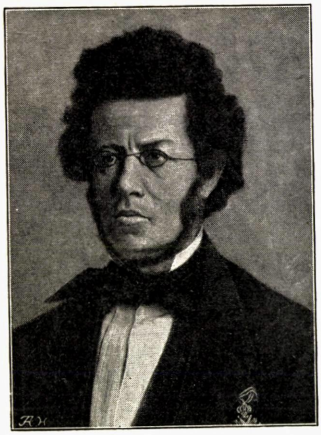

73. Eilert Sundt.
Samfundsforsker, folkelærer. 1817-1875.

74. Johan Severin Svendsen.
Tonedigter, dirigent. 1840—1911.

vink. Han skapte og opdrog det norske demokrati. Hans ledende tanke var folkets ret til selvstyre gjennem folkevalgte organer og demokratisk organiserte institutioner, med parlamentarismen som styresæt. Alle folkelige reformer i tidsrummet 1850—85 kom istand ved hans medvirkning, mange av dem ogsaa efter hans initiativ. Ingen enkelt mand har utrettet mer til omformning av det norske samfund, ingen har sat dypere spor i norsk politik. Efter en menneskealders kamp satte han kronen paa sit verk ved parlamentarismens indforlivelse i vor statsskik og bragte den som regjeringschef selv først i utøvelse.

(77). Efter at ha famlet mellem forskjellige lærere og retninger, brøt Johan Fredrik (men altid kaldt Frits) THAULOW overtvert med al akademiundervisning og drog ved midten av 1870-erne til Frankrig, hvor dengang naturalismen i kunsten hersket. Av den fik han sin indvielse som kunstner, og med den som kamprop kom han 1880 tilbake til Norge for straks at aapne et felttog mot den tyske skole og særlig Düsseldorferne. Som et led i denne kamp oprettet han 1883 det saakaldte »friluftsakademi« paa Modum. Dette betegnet intet mindre end gjennembruddet av en ny tid norsk kunst. Indtil 1891 malte Thaulow i Norge. Men saa vendte han de smaa forhold herhjemme ryggen og bosatte sig i Paris, hvor han hurtig blev en international størrelse. »Thaulow var en utpræget kosmopolit, en raffineret og elegant koloristbegavelse, som i længden ikke kunde finde behag i naturalisternes plumpe kraft og usminkete sandfærdighet. Mæt av friluftsmaleriets ramme jordsmak vendte han i senere aar tilbake til atelierets laboratorium, hvor han med kræsen smak og kunstfærdighet brygget sammen en gourmé-kunst, som erhvervet

75. Georg Sverdrup.
Professor, politiker. 1770—1850.

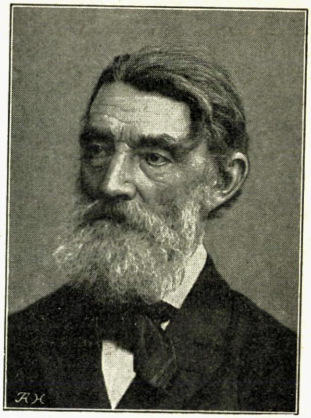

76. Johan Sverdrup.
Statsmand. 1816—1892.

ham et europæisk berømt navn«. (J. Thiis).

(78). ADOLF TIDEMAND satte sig først det maal at bli historiemaler, en indtil da i Norge urepræsentert kunstart. Men han fandt sig ikke tilrette i denne opgave og slog om til genre- og figurmaleri med det nye maal, som heller ingen norsk maler dengang for alvor hadde prøvet sig paa, at »skildre den norske folketype i bonden, samtidens bonde, som han stod og gik, hans liv og sæder, hans fra middelalderen nedarvede eiendommelige kultur, hans ældgamle bygningsskik, farverike nationaldragter og prægtige smykker, hans patriarkalske levesæt og enkle, dype følelsesliv« (J. Thiis). Paa den med frodig skaperkraft iverksatte gjennemførelse av denne livsopgave opnaadde Tidemand et ry, som i hans landsmænds øine fordunklet alle samtidiges, ja »i Tyskland blev han, skriver Thiis, paa høiden av sin kunstnerbane regnet som en av den germaniske verdens mest fremtrædende malere«. Og dog er Tidemand kanske størst, baade som maler og folkepsykolog i sine studier. Han er fyldig og typisk repræsentert i kunstmuseet.

(79). Da Norges universitet oprettedes 1811 blev N. TRESCHOW dets første professor i filosofi; han grundla det videnskabelige studium av dette fag i vort land, og hans omfangsrike og aandfulde forfatterskap paa dette omraade fik stor betydning for den følgende menneskealder. 1814 gik Treschow over i politiken. Han indvalgtes i det første overordentlige storting og blev samme aar vor første kirke- og undervisningsminister. Sat som saadan indtil 1825. I overensstemmelse med sit fribaarne livssyn ledet han denne gren av vor offentlige forvaltning i den toleransens og frisindets aand, som hører til dens værdifuldeste traditioner. Sit politiske testamente nedla han i et fortolkende verk

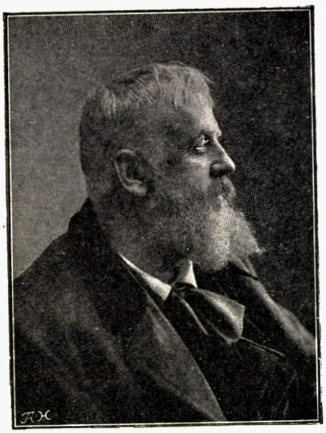

77. Frits Thaulow.
Landskapsmaler. 1847—1906.

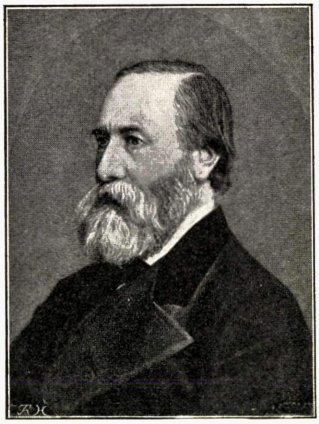

78. Adolf Tidemand.
Landskaps- og figurmaler. 1814—1876.

»Om Norges grundlov«, som utkom aaret efter hans død. Treschow var som tænker rationalist, erfaringsfilosof. Som saadan rager han høit over de fleste i sin samtid, ja han er paa flere omraader en foregangsmand for helt moderne tanker. Han kan bl. a. betragtes som en forløper for darwinismens evolutionslære. Paa den internationale rets omraade er han en budbærer for tanken om folkenes broderskap og et forbund av alle kulturstater med fælles organer for voldgift.

(80). Jæderbonde av fødsel repræsenterte OLE G. UELAND en menneskealder gjennem (1833 til 69) Stavanger amt paa stortinget. Hans fremragende evner som parlamentariker og taktiker skapte ham her fra begyndelsen av stor indflydelse. Fra 1836, da bønderne første gang i stort tal rykket ind paa stortinget, var Ueland den selvskrevne fører for det nye bondedemokrati, som meldte sig for at hævde sin forfatningsmæssige magt og medbestemmelsesret. Han utformet dets program, og med stilfarende og klok lempelighet satte han det i respekt. Han var en levendegjørelse av dets livssyn, dets samfundsopfatning, dets politik. Personlig skyet han at træde frem som partihøvdingen, men ingen i eller utenfor stortinget var i tvil om, at det jo var ham som gav løsenet. Som bondeoppositionens mægtigste mand var hans medvirkning av største betydning ved dannelsen av det store venstreparti, som sluttelig under Johan Sverdrups førerskap kom til magten 1884.

(81). OLE VIG vokste op i trange kaar, lærte savn og nød at kjende av egen dyrekjøpt erfaring. Som mand av folket kjendte han dets behov, visste at det foruten mat ogsaa trængte kundskap, og det blev hans livs store »kald« at spre oplysning i de videste kredse. Først som lærer og missionsarbei-

79. Niels Treschow.
Filosof, politiker. 1751—1833.

80. Ole Gabriel Ueland.
Politiker. 1799—1870.

der, fra 1850 av som redaktør av det lille, flinke tidsskrift »Folkevennen« utfoldet han et omfattende folkopdragende forfatterskap av vidtrækkende national betydning. Ogsaa ved sin sjeldne evne til at vække sympati og forstaaelse for oplysningens sak hos andre blev han en av foregangsmændene og en drivende kraft paa dette omraade.

(82). VINJE begyndte sit liv som egen mand i en omgangsskolelærers beskedne kaar. Men han var en drømmer og fantast, hvem altid store maal vinket i det fjerne, i alle sine dage en hjemløs og rastløs mand, som forsøgte sig i mange slags bestillinger og leveveie: som skolelærer, sjømand, handelsmand, sakfører, departementsmand, praktisk politiker, journalist o. s. v. Hans forfatterskap gjør det samme indtryk av rastløs uro som hans liv. Det streifer ind paa nærsagt alle mulige omraader, behandler de allerforskjelligste emner i broket avveksling. Det er skjemt og alvor, poesi og prosa om hinanden. Vinjes digtning og hele forfatterskap avspeiler et uendelig skiftende spil av stemninger. De er fulde av ironi og vidd, av tungsind og tvil, av menneskeforagt og hensynsløs spot, av djervt humor og eksentriske indfald. Men ved siden av alt dette finder man den skjæreste, mest inderlige og ømhjertede lyrik som uttryk for hans oprevne og saare følelsesliv. Som lyriker er Vinje en av den norske litteraturs største, og for maalsaken har han epokegjørende betydning. Ved hans ukeblad »Dølen« (1858—70) blev landsmaalet et aktuelt sprog-politisk spørsmaal, og han var (1868) med om at stifte »Det norske samlag«.

(83). J. H. VOGT kom 1814 tilbake til Norge som en mand, hvis sagkyndighet og administrative evner dér saa vel kunde faa anvendelse. Allerede Riksforsamlingen

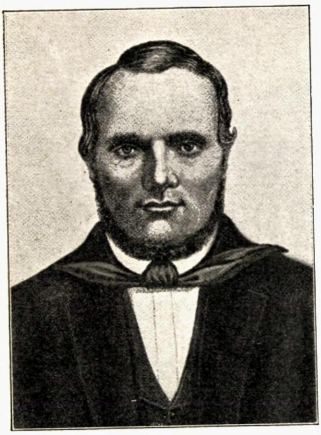

81. Ole Vig.
Folkelærer. 1824—1857.

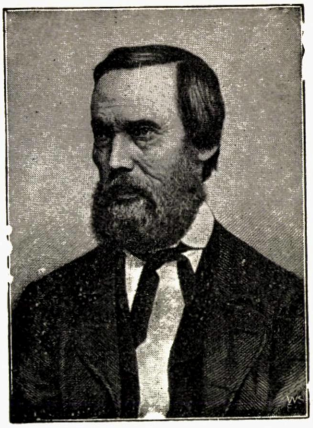

82. Aasmund Olafsen Vinje.
Digter. 1818—1870.

opnævnte ham til medlem av den komité, som 16. mai blev valgt for at bringe landets finansvæsen i orden. Han blev det norske finansdepartements første ekspeditionssekretær, og fik som saadan avgjørende indflydelse paa grundlæggelsen av landets finansielle administration og embedsverk i det hele. 1825—29 og 1836—58 og i navnet ogsaa i mellemtiden var han statsraad, herunder 1852 og 1857 medlem av interimsregjeringen. Under sin enestaaende langvarige virksomhet som statsraad bidrog han maaske mer end nogen anden embedsmand til at utvikle en fast og planmæssig arbeidende centraladministration. I norsk riksstyre skapte han tradition, respekt for hævdvunden skik og orden.

(84). Lensgreve Johan Caspar Herman WEDEL JARLSBERG var født i Frankrike og levet en stor del av sin ungdom i England, men til Norge var han knyttet ved blodets og patriotismens baand: »Til mit livs sidste aandedræt, af yderste kraft skal jeg være virksom for fædrelandet«, skrev han 1803 til en ven. Og det løfte holdt han. Fra 1806 var han bofast i Norge, og allerede aaret efter fik han som ledende medlem av provideringskommissionen en stilling, som gav ham anledning til at utfolde sjeldne evner som praktisk administrator. Efter riksforsamlingen var han med loyal anerkjendelse av frihetsverket med om at organisere den nye norske regjering og som vort lands første finansminister at grundlægge det selvstændige rikes statshusholdning. Det hørte med til grev Wedels politiske grundsyn, at »han vilde ha Norges økonomiske fremgang betrygget ved en sikker forening av de to kongeriker paa den skandinaviske halvø. Uten denne hadde han ikke tro paa muligheten av at opretholde deres selvstændighet«. (Y. Nielsen).

83. Jørgen Herman Vogt.
Statsraad, administrator. 1784—1862.

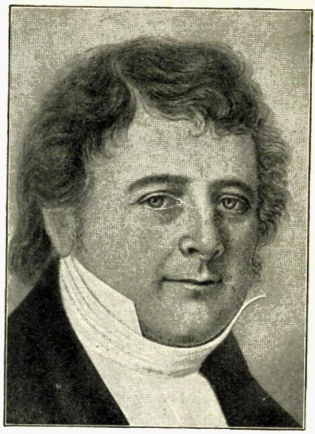

84. Herman Wedel Jarlsberg.
Statsmand. 1779—1840.

(85). Som ung student blev WELHAVEN sjælen i en kameratkreds av det vordende intelligenspartis mest lysende navne og ypperste mænd: Schweigaard, P. A. Munch, Fr. Stang og B. Dunker, alle litterært interesserte og skarpe kritikere i energisk og bitter opposition til den i sit vaarbrudd fremstormende Henrik Wergeland, hvis udisciplinerte formløshet krænket deres estetiske sans. Retningen fik sit merkeligste litterære utslag i Welhavens sonet-cyklus »Norges dæmring«, et av den norske bokverdens mest aandfulde men tillike mest trøstesløst sorgtunge og pessimistiske verker. Dets flængende spot vakte en storm av harme. Med lange mellemrum utgav Welhaven senere fire samlinger digte. Blandt disse findes mange av den norske romantiks og lyriks skjønneste perler. Ved sin stemnings- og billedrigdom, sin dype tankefylde og fuldendt avslepne form indtar Welhaven en hædersplass i den norske digtekunsts historie.

(86). WERGELAND og Eidsvold hører sammen; han var en Eidsvoldsmands søn, paa Eidsvold vokste han op og her mottok han de første, men livsvarige indtryk. Og likesom det paa grundlovens fødested fuldbyrdede frihetsverk kom til at danne grundlaget for hans samfundsopfatning, saaledes begyndte han her ogsaa »det inderlige samliv med naturen, som altid vedblev at være hans livs trøst og hans digtnings rikeste kilde. Men, drevet av den trang til universalisme, som er et fremtrædende træk hos alle denne tids betydeligere aander, samlet han efterhaanden de mangfoldigste dannelseselementer til større og større sammenhæng, indtil han saa livet, naturen og historien under ét synspunkt, som blev bestemmende for hans livsførelse« (G. Gran). Som hans kraft er vældig, er hans produktionstrang

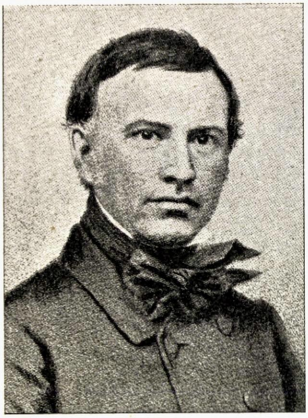

85. Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven.
1807—1873.

86. Henrik Arnold Wergeland.
1808—1845.

overvældende. Ingen skapende aand i norsk litteratur har i samme spand av tid frembragt et lignende væld av tanker og verker. Og hvad mer er: Wergelands samlede, aldrig hvilende forkyndelse, fra hans magtfulde ungdomsdigtning »Skabelsen, mennesket og Messias«, indtil de yndefulde, helt avklarte, rørende digt, der kom som de sidste aandepust fra hans dødsleie, utgjør en sammenhængende, aldrig fraveget bekjendelse: den inderlige, straalende forvisning om, at menneskets liv og bestemmelse er en ubrudt utvikling, som fører det fuldkommenheten stedse nærmere. Denne tro er den faste kjerne i hans verdensopfatning og digtning; religiøst faar den utslag i hans naturtilbedende panteisme, politisk i hans brændende frihetsdyrkelse, socialt i hans varme og forstaaende medfølelse med alle undertrykte og forurettede. Han favner menneskeheten, den levende og døde natur, universet i sin uutslukkelige kjærlighetstrang. Wergelands imponerende omfangsrike produktion rummer alle digtarter, alle prosaformer — dramatikerens, historikerens, filosofens, journalistens, oplysningsskribentens, embetsmandens. Men mellem det meget og det mangehaande, som saa villig vokste av hans frodighet, titter overalt og altid lyrikens blomster frem, de skjæreste, skjønneste, mest duftende i norsk poesi.

(87). N. WERGELAND repræsenterte i riksforsamlingen Kristiansand, hvor han endel aar var først adjunkt, fra 1811 kapellan. Han hadde tidlig gjort sig fordelagtig bemerket som forfatter, bl. a. av et prisbelønnet skrift om oprettelse av et eget norsk universitet. Han hatet Danmark. Paa Eidsvold blev han hovedtalsmanden mot en gjenforening med dette land og han samlet om sig en liten gruppe,

87. Nicolai Wergeland.
Eidsvoldsmand, prest, forfatter.
1780—1848.

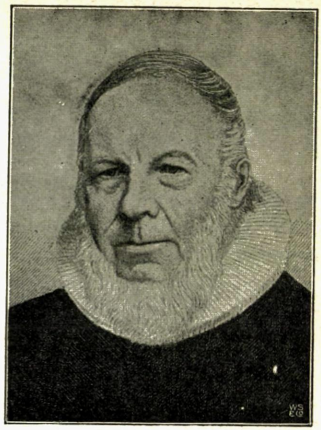

88. Wilhelm Andreas Wexels.
Prest, vækkelsesprædikant. 1797—1866.

hvis program væsentlig var mistillid til den danskfødte tronprætendent. Den stridbare prestemand foretrak og tok ordet for en forening med Sverige. Et værdifuldt kildeskrift er hans »Fortrolige breve til en ven, skrevne fra Eidsvold« (1830). I feiden mellem Welhaven og Wergeland leverte han et i norsk litteraturhistorie enestaaende dokument: »Retfærdig bedømmelse av Henrik Wergelands poesi og karakter« (1833), som er et fortrinlig forsvarsskrift for sønnen. Wergeland var den sidste betydelige repræsentant for den gamle, kirkelige rationalisme.

(88). WEXELS var fra 1819 indtil sin død knyttet som prest til Vor frelsers kirke i Kristiania. Høiere geistlige stillinger avslog han. Han var den første i den norske kirke, som med kraft, troens varme og begavelsens myndighet gik den ukirkelige rationalisme paa livet. Utad skedde det ved et velrettet angrep paa den gamle filosof Niels Treschows bok om »Kristendommens aand« (1828). Og ved sin av dyp religiøsitet gjennemtrængte forkyndelse lykkedes det Wexels efterhaanden helt at beseire denne retning. Han fik derfor stor betydning som reformator av kirke- og menighetsliv. I sine grundanskuelser var han sterkt paavirket av Grundtvig, hvis opfatning saaledes gjennem Wexels fik megen indgang i Norge. Ingen norsk prest i samtiden kunde maale sig med Wexels i tilslutning og indflydelse. Hertil bidrog ogsaa hans overordentlig omfangsrike forfatterskap. Hans hovedverk er en overmaade grundig »Forklaring over det nye testamentes skrifter«, som utkom i 4 bd. 1837—54.

NBR
Depotbiblioteket
99sd 22 520